

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV DĚJIN UMĚNÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vývoj kultu sv. Víta v českých zemích a jeho ohlas v uměleckých
památkách jižních Čech.

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Michal Šroněk, CSc

Autor práce: Martin Bican

Studijní obor: Dějiny umění

Ročník: 3.

2014

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 9. května 2014

.....

Poděkování

Především bych chtěl poděkovat panu Doc. PhDr. Michalu Šroňkovi, CSc, za jeho cenné rady, ochotu a vedení mé bakalářské práce. Dále bych chtěl poděkovat všem paním knihovnicím z jihočeského kraje za jejich vstřícnost. Rovněž také Mgr. Kateřině Zlochové za korekturu textu. A v neposlední řadě svým rodičům za trpělivost a jejich morální podporu.

Martin Bican

Anotace:

Autor: Martin Bican

Název: Vývoj kultu sv. Víta v českých zemích a jeho ohlas v uměleckých památkách jižních Čech

Práce se věnuje kultu sv. Víta a jeho ohlasu ve výtvarném umění Čech. První kapitoly se zabývají životem tohoto světce, jeho uctíváním v Evropě a nejstaršími písemnými památkami, které se o něm zmiňují. V následujících kapitolách je uveden vývoj svatovítského kultu a jeho import do Čech, dále pak přehled jeho ikonografie v evropském výtvarném umění. Dvě závěrečné kapitoly jsou věnovány svatovítským stavbám na území Čech, se zvláštní pozorností zaměřenou na památky v Jihočeském kraji.

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Michal Šroněk, CSc.

Annotation:

Author: Martin Bican

Title: The development of the cult of St. Vitus in the Czech lands and its response in artistic monuments in South Bohemia

The thesis deals with the cult of St. Vitus and its response in the South Bohemian fine art. First chapters focus on life of St. Vitus, his worshipping in Europe and the oldest written relics that mention him. In the following chapters there is described the evolution of St. Vitus cult and its import to Bohemia and also a general knowledge of his iconography in European fine art. Final chapters deal with St. Vitus buildings in Bohemian area, with special attention to buildings in South Bohemia.

Supervisor: Doc. PhDr. Michal Šroněk, CSc.

Obsah

1.0. Úvod.....	7
2.0. Zhodnocení použité literatury.....	8
3.0. Legenda o sv. Vítovi.....	11
4.0. Kult sv. Víta	12
5.0. Legendy zabývající se životem sv. Víta	13
6.0. Šíření svatovítského kultu	14
7.0. Ikonografie sv. Víta.....	16
7.1. Samostatné zobrazování.....	16
7.2. Nejčastěji zobrazované scény ze života sv. Víta	18
8.0. Památky zasvěcené sv. Vítu v Čechách.....	18
8.1. Svatovítské památky v Praze.....	19
8.2. Svatovítské památky v Čechách	21
9.0. Svatovítské památky v jižních Čechách.....	29
9.1. Český Krumlov (Český Krumlov)	29
9.2. Habří (České Budějovice)	32
9.3. Kostelní Radouň (Jindřichův Hradec).....	33
9.4. Rudolfov (České Budějovice).....	33
9.5. Soběslav (Tábor)	35
9.6. Třeboň (Jindřichův Hradec).....	37
9.7. Týn nad Vltavou (České Budějovice).....	38
9.8. Zbytiny (Prachatice)	38
10.0. Závěr	40
11.0. Zdroje.....	43
12.0. Seznam příloh.....	46
13.0. Obrazová Příloha	51

1.0. Úvod

Ve své bakalářské práci se věnuji kultu sv. Víta v Čechách a jeho reflexi na výtvarné umění, zvláště se zaměřuji na jižní Čechy. Zabývání se studiem světců a jejich kultů je důležité pro pochopení myšlení a kulturních vazeb lidí v určité době na určitém území. Lidé si od nepaměti volili z různých důvodů své patrony. Ale i úcta a obliba těchto jednotlivých svatých se za jistých okolností měnila, ať již z důvodu změn náboženských nebo politických. To vše se samozřejmě odráželo ve výtvarném umění, jelikož s popularitou daného světce se začalo, nebo naopak přestalo, objevovat jeho zobrazování a zasvěcování.

Sv. Vít byl křesťanský mladík narozený na Sicílii a v době panování císaře Diokleciána byl pro svou víru umučen společně se svým vychovatelem a chůvou. Patří mezi Čtrnáct svatých pomocníků a hlavně je jedním z prvních Českých zemských patronů. K hlavním představitelům českých zemských patronů bylo napsáno již mnoho literatury, avšak sv. Vít je většinou v těchto studiích opomíjen. Přitom úcta k tomuto světci v českých zemích byla poměrně silná, byla mu zasvěcována mnohá umělecká díla, od kostelů a kaplí po volně stojící sochy nebo obrazy. Dokonce je tomuto mučedníkovi zasvěcena i naše největší katedrála umístěná na Pražském hradě.

Cílem této práce bude nastínit legendy o tomto světci a na vybraných dílech ukázat jeho zobrazování. Dále pak seznámení s kultem sv. Víta jak u nás, tak v zahraničí. Následně zjistit vývoj svatovítského kultu v Evropě a to, za jakých okolností byl importován do Čech. Rovněž také zmapování a popsání jednotlivých památek zasvěcených sv. Vítovi na území České republiky se zaměřením na jihočeský region, díky čemuž tak vznikne jakýsi soupis svatovítských kostelů a kaplí. V neposlední řadě je třeba osvětlit, jak se tento kult rozšířil do jižních Čech a kdo byl jeho nositelem.

2.0. Zhodnocení použité literatury

V této kapitole se pokusím představit literaturu, kterou jsem ve své práci používal. Nejedná se o celou bibliografii, ale jen o vybranou nejdůležitější literaturu, týkající se jednotlivých kapitol. Seznam kompletní bibliografie je pak uveden na konci práce.

Pravděpodobně nejdůležitější knihou, která pojednává o životě sv. Víta je „*Zlatá legenda (Legenda aurea)*“ sepsaná ve 13. století italským mnichem Jakubem de Voragine. V té jsou uvedeny jednotlivé životopisy svatých, česká verze je ještě doplněna o místní světce a české zemské patrony.¹

Velmi přínosným zdrojem informací pro tuto práci byl „*Lexikon der christlichen Ikonographie*“ sestavený Engelbertem Kirchbaumem. Zde jsou abecedně seřazena hesla o postavách křesťanské ikonografie doplněna vždy o popis individuálního světce, jeho původ, ikonografie, zobrazování a v neposlední řadě šíření jeho kultu v Evropě.²

Za velmi důležitou pokládám i knihu od Emilie Bláhové a Václava Konzala „*Staroslověnské legendy českého původu: Nejstarší kapitoly z dějin česko-ruských kulturních vztahů*“, ve které jsou uvedeny slovanské legendy vzniklé v Čechách v 10. a 11. století a jejich ohlas na Rusi. Kniha uvádí vždy určitou legendu, která je následně doprovázena komentářem.³

Milan M. Buben, Rudolf Kučera a Otakar A. Kukla vydali společně knihu „*Svatí spojují národy: Portréty evropských světců*.“⁴ V této literatuře najdeme vždy kratičké představení života jednotlivých světců s jejich nejzákladnějšími atributy. Důležité je, že obsahuje i informace o šíření úcty daných svatých v Evropě. Téměř stejné informace nalezneme i v publikaci od Slavomíra Ravika⁵ nebo v díle od Antonia Tarzia.⁶

¹ Jakub de Voragine, *Legenda aurea*, Praha 1984.

² Engelbert Kirchbaum, *Lexikon der christlichen Ikonographie*, Rom 1994.

³ Emilie Bláhová, Václav Konzal, *Staroslověnské legendy českého původu: Nejstarší kapitoly z dějin česko-ruských kulturních vztahů*, Praha 1976.

⁴ Milan M. Buben, Rudolf Kučera, Otakar A. Kukla, *Svatí spojují národy: portréty evropských světců*, Praha 1995.

⁵ Slavomír Ravik, *Velká kniha světců*, Praha 2002.

⁶ Antonio Tarzia (ed.), *Svatí na každý den: historie, spiritualita, umění*, Kostelní Vydří 2009-2010.

V knize od Zdeňka Váni⁷, která se převážně zabývá původem, životem a mytologií Slovanů, je zajímavá kapitola o Svantovítovi, bohu pobaltských Slovanů a o jeho spojování se sv. Vítem.

Za velmi povedenou a důležitou publikaci považuji knihu Dušana Třeštíka „*Počátky Přemyslovců: Vstup Čechů do dějin (530-935)*“,⁸ která začíná příchodem Slovanů na území Čech a končí vraždou sv. Václava. Velmi mi byla nápomocna zejména kapitola nazvaná „*Václav a král Jindřich I.*“, ve které je rozebrána politická a historická situace jejich doby.

Ke kapitole o katedrále sv. Víta v Praze jsem zvolil dvě publikace. Starší od Jiřího Buriana⁹ a novější knihu, která vznikla k 650. výročí založení katedrály, jejímž editorem byla Anežka Merhautová.¹⁰ Obě tyto publikace jsou velmi dobře a přehledně zpracované.

Pro kapitolu s názvem Svatovítské památky v Čechách byla bezpochyby nejdůležitější čtyřsvazková publikace „*Umělecké památky Čech*“ od Emanuela Poche,¹¹¹²¹³¹⁴ ze které bylo v této kapitole až na pár drobných výjimek čerpáno. V této edici jsou popsány památky nalézající se ve městech a vesnicích na českém území, s výjimkou hlavního města Prahy. Ta je zpracována samostatně. K jednotlivým památkám, řazeným abecedně, je vždy zpracovaná stručná historie a popis. Snad jedinou nevýhodou tohoto díla je to, že vznikalo na přelomu 70. a 80. let 20. století, takže nynější stav památek může být už jiný. I tak byla tato čtyřsvazková edice pro tuto a částečně i následující kapitolu stěžejním pramenem.

Dalším velmi dobrým zdrojem o svatovítských památkách je mnohosvazková edice knih „*Soupis památek historických a uměleckých*“, kterou vydávala Archaeologická kommise; je rozdělena podle okresů. Ta začala vycházet již koncem 19. století. Ve své práci jsem čerpal pouze z těchto politických okresů: Třeboňsko¹⁵,

⁷ Zdeněk Váňa, *Svět slovanských bohů a démonů*, Praha 1990.

⁸ Dušan Třeštík, *Počátky Přemyslovců: Vstup Čechů do dějin (530-935)*, Praha 1997.

⁹ Jiří Burian, *Katedrála sv. Víta*, Praha 1975.

¹⁰ Anežka Merhautová (ed.), *Katedrála sv. Víta: k 650. výročí založení*, Praha 2003.

¹¹ Emanuel Poche, *Umělecké památky Čech. 1, A/J*, Praha 1977.

¹² Emanuel Poche, *Umělecké památky Čech. 1, K/O*, Praha 1978.

¹³ Emanuel Poche, *Umělecké památky Čech. 1, P/Š*, Praha 1980.

¹⁴ Emanuel Poche, *Umělecké památky Čech. 1, T/Ž*, Praha 1982.

¹⁵ František Mareš, Jan Sedláček, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Třeboňském*, Praha 1900.

Českokobudějovicko¹⁶, Prachatice¹⁷, Jindřichohradecko¹⁸ a Kolínsko.¹⁹ Ačkoliv je tato edice poměrně stará, je pro tuto studii rovněž velmi důležitá. Obsahuje totiž i popis památek, které od té doby byly buď znehodnoceny, ztraceny nebo byly z nějakého jiného důvodu odstraněny.

Velmi užitečnou se pro tuto práci stala kniha „*Rožmberkové: Rod českých velmožů a jeho cesta dějinami*“, obzvláště pak kapitoly „*Architektura v rožmberské doméně do počátku 15. století*“ a kapitola „*Kostel sv. Víta v Českém Krumlově a architektura kolem roku 1400 na rožmberském panství*“.²⁰ Tato nedávno vydaná publikace je velice dobře zpracovaná.

Za velmi přínosnou považuji knihu od Bedřicha Böhnela, ve které jsou zpracované dějiny města Rodolfova.²¹ Ta je rozdělena do tří dílů: *díl první 1385 – 1619, díl druhý 1619 – 1819 a díl třetí*. Ten končí rokem 1919.

Petr Lintner vydal tři svazky knih s názvem „*Pohledy soběslavské*“. Pro tuto práci byl důležitý díl II., ve kterém se v jedné kapitole věnuje i špitálnímu kostelu sv. Víta.²²

¹⁶ Josef Braniš, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Česko - budějovickém*, Praha 1900.

¹⁷ František Mareš, Jan Sedláček, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Prachatickém*, Praha 1913.

¹⁸ Josef Novák, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Jindřicho - Hradeckém*, Praha 1901.

¹⁹ Karel B. Mádl, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Kolínském*, Praha 1897.

²⁰ Jaroslav Pánek a kol., *Rožmberkové: rod českých velmožů a jeho cesta dějinami*, České Budějovice 2011.

²¹ Bedřich Böhnel, *Dějiny města Rudolfova*, České Budějovice 1956.

²² Petr Lintner, *Pohledy soběslavské: díl druhý*, Soběslav 2010.

3.0. Legenda o sv. Vítovi

O životě tohoto světce nemáme spolehlivé důkazy. Předpokládá se, že zemřel velice mladý v 7 nebo 12 letech okolo roku 304.²³ Podle legendy se svatý Vít narodil na jihozápadě Sicílie do rodiny bohatého pohana jménem Ilasius.²⁴ Jeho učitel Modest a kojná Crescencie²⁵ jej tajně nechali pokřtít a vychovávali ho v křesťanském duchu. Otec ho často bil za pohrdání modlami. K prvnímu zázraku podle legendy došlo, když se prefekt Valerianus dozvěděl o chlapcově neúctě k bohům a nechal ho zbít holemi. Ruce těch, kteří ho bili, i ruka prefekta okamžitě uschly. Chlapec se za ně pomodlil a všichni byli zázračně uzdraveni.

Vítův otec se svého syna snažil odvrátit od víry nejrůznějšími způsoby. Poté, co všechny jeho pokusy selhaly, nechal jej uvěznit v jeho pokoji. Jednoho dne z chlapcovy komnaty vycházela příjemná vůně, kterou ucítil i Ilasius. Když do pokoje nahlédl klíčovou dírkou, zahlédl svého syna obklopeného sedmi anděly a hned na to oslepl. Vydal se do chrámu a slíbil svým bohům, že obětuje býka se zlatými rohy, když se mu zrak vrátí. Ti ho ale nevyslyšeli. Ilasius prosil Víta, aby jej vyléčil svými modlitbami. I když díky modlitbám znovu nabyl zraku, stejně neuvěřil a rozhodl se, že syna zabije. Modestovi se zjevil anděl a poručil mu, aby chlapce odvezl pryč do jiné země. Na jejich cestě jim nosil orel jídlo.²⁶

V té době posedl démon syna císaře Diokleciána a oznámil, že neodejde, dokud se nedostaví sv. Vít. Císař poslal chlapce hledat. Poté, co byl nalezen a předveden před Diokleciána, sňal z jeho syna prokletí. Byl císařem pod pohrůžkou smrti znovu vyzván, aby se poklonil modlám.²⁷

Vít se odmítl vzdát své víry a byl se svými společníky Modestem a Crescencí přikován v žaláři. Okovy, ve kterých byli uvězněni, okamžitě spadly a žalář se rozzářil světlem. Po ohlášení této události se císař rozhněval a nechal Víta ponořit do kotle s vroucím olejem. Z toho však chlapec vystoupil zcela bez úhony. Poté byla celá trojice

²³ Viz. Buben (pozn. 4), s. 31.

²⁴ Můžeme se také v některých legendách setkat se jménem Hylas. Viz. Ravik (pozn. 5), s. 554.

²⁵ Postavy Modesta a Crescencie jsou podle knihy *Staroslověnské legendy českého původu* pouze fiktivní, zřejmě přidané až v pozdější době. Jejich jména jsou odvozena z latinských slov. Jméno Modesta pochází od slova „modestia“ znamenající: mírný, umírněný, rozvážený. Crescencie má pak svůj původ ve slově „crescere“, které lze přeložit jako růst. Viz Bláhová (pozn. 3), s. 339.

²⁶ Viz Voragine (pozn. 1), s. 183.

²⁷ Ibidem, s. 184.

předhozena lvu, kterého Vít silou víry zkontroloval. Nakonec bylo rozhodnuto, aby byli posazeni na dřevěného koně, na kterém byli ještě dále mučeni. Tehdy sv. Vít zdvihl oči k nebi a prosil boha o pomoc. V tu chvíli se rozpoutala prudká bouře a zemětřesení, které strhlo chrámy model a usmrtilo třetinu lidí.²⁸ Mučedníky z jejich utrpení osvobodil anděl, který je přenesl k řece, kde v poklidu spočinuli. Jejich těla byla po čtyři dny hlídána orly, než je pochovala jistá Florentia.²⁹

4.0. Kult sv. Víta

Sv. Vít byl uctíván od raných dob křesťanství a těšil se velké oblibě. Fakt, že byl silně oddaný své víře již v tak útlém věku a to, že zemřel mučednickou smrtí jako dítě, sílu jeho kultu ještě prohloubilo.³⁰ Úcta k němu i jeho společníkům Modestovi a Crescencii se velmi rychle šířila ze Sicílie do jižní Itálie hlavně díky tomu, že roku 583 došlo k translaci jeho těla do Lukánie. V této době se začaly objevovat první kostely a poutní místa zasvěcená sv. Vítovi.³¹

Z Itálie byly jeho ostatky v 8. století převezeny do opatství Saint-Denis poblíž Paříže. Nakonec byly roku 836 s velkou slávou uloženy v německém klášteře Corvey. Ten se stal v 9. století centrem svatovítského kultu, ze kterého bylo uctívání tohoto světce později rozšířeno po celém Vestfálsku, Německu a okolních zemích. Roku 925 daroval německý král Jindřich I. Ptáčník rameno sv. Víta českému knížeti Václavovi. Na tento popud nechal kníže založit na Pražském hradě k jeho počtě chrám, který se stal základem pro dnešní katedrálu sv. Víta.

Do Čech se dostala ještě jedna důležitá svatovítská relikvie, kterou získal v italské Pavii roku 1355 císař Karel IV. Jednalo se o světcovu hlavu, která je dnes společně s paží uložena v katedrále sv. Víta.

Sv. Vítovi je zasvěceno přes 1300 kostelů, kaplí a oltářů a stal se místním patronem Rujány, Pomořan, Čech, Corveyského opatství, celých Sas a Sicílie.³²

²⁸ Tato smrt uvedená v knize *Legenda aurea* je pouze jednou z více variant Vítova zakončení života. Viz Voragine (pozn. 1), s. 184. Další z možností je zavěšení na strom a následné usmrčení trojzubcem. Viz Ravik (pozn. 5), s. 554. Můžeme se také setkat s legendou, ve které byl sv. Vít stát. Viz Tarzia (pozn. 6), s. 365. Tyto obměny v jeho smrti se samozřejmě odrážejí i ve výtvarném umění.

²⁹ Viz Voragine (pozn. 1), s. 184-185.

³⁰ Viz Tarzia (pozn. 6), s. 365.

³¹ Viz Kirchbaum (pozn. 2), s. 579.

³² Viz Bláhová (pozn. 3), s. 335-336.

Jeho ostatky se údajně nacházejí na sto padesáti místech např.: Bamberk, Hirsau, Zwiefalten, Salem a Herrieden.³³

Sv. Vít je řazen od 14. století mezi čtrnáct svatých pomocníků. Je uctíván jako ochránce proti mnoha nemocem, zejména očním³⁴, epilepsii a chorei³⁵, dále hysterii, šílenství a dalším. Stal se také patronem různých povolání: kotlářů, sládků, lékárníků, mědirytců, sedláků, vinařů, horníků, herců a hostinských. Lidé se k němu obraceli pro ochranu proti posedlosti, blesku, požárům, uštknutí hadem, nočnímu pomočování, vrtochám počasí, neplodnosti, k ochraně dobytka, dobré úrody a uchování panenství. Sv. Vít je zároveň ochráncem svatovítské katedrály v Praze a je jedním z nejstarších členů Českých zemských patronů. V dobách největší nouze se lidé obraceli právě k němu.³⁶

Vítovy atributy jsou: kniha, palmová ratolest³⁷, lev, kotel, chléb, orel, havran, hermelínový plášť, koruna, jablko a říšské železo. Méně často bývá sv. Vít zobrazován se psem.³⁸ Zato velmi oblíbené je zobrazování s kohoutem.³⁹

Jméno sv. Víta je odvozeno od slova „*vitus*“, což znamená veselý, živoucí. Jeho svátek se v katolické církvi ustanovil na 15. června a v pravoslavné církvi je podle juliánského kalendáře ustanoven na 28. června.

Největší úcty se sv. Vítovi dostalo ve středověku, ale jeho kult byl velmi oblíbený až do sklonku baroka.⁴⁰

5.0. Legendy zabývající se životem sv. Víta

Prvními zapsanými zmínkami o svatých byla tzv. *Acta martyrium*. Jako základ jim sloužily soudní protokoly, které byly upraveny a doplňovány tak,

³³ Viz Kirchbaum (pozn. 2), s. 579.

³⁴ Odkaz na část legendy, kdy svému otci vrátil zrak. Viz Voragine (pozn. 1), s. 183.

³⁵ „Chorea – nervová porucha spočívající v mimovolných rychlých pohybech postihujících různé části těla obličeje, ruce, ramena aj.. Příznaky vyplývají z poškození center v mozku odpovědných za koordinaci pohybů. Chorea minor Sydenhamova – „tanec svatého Víta“. Jeden z možných projevů akutního revmatismu u dětí Dítě grimasuje, dělá neúčelné pohyby, je narušeno jeho písmo apod.“ cit. z <http://lekarske.slovniky.cz/pojem/chorea>, vyhledáno dne: 15. 3. 2014.

³⁶ Viz Kirchbaum (pozn. 2), s. 579.

³⁷ Slouží jako univerzální atribut křesťanských mučedníků.

³⁸ James Hall, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha 1991, s. 485.

³⁹ Kohout je přidán až od 15. století. Ibidem.

⁴⁰ Viz Tarzia (pozn. 6), s. 365.

aby vzdělávaly a pobízely při následování svatých. Předčítaly se při oslavách a byly pojmenovány *legenda*.⁴¹

Za jedno z nestarších dochovaných martyrologií je považováno „*Breviarium Syriacum*“ z roku 411.⁴²

V první polovině 5. století vzniklo spojením kalendáře *Chronographus Romanus* od Dionysia Philocala a kalendáře z Antiochie *Martyrologium Hieronymianum*, které kromě jména, místa a dne úmrtí přidává i zmínky o druhu mučednictví a detaily k osobě mučedníka.⁴³ Právě z tohoto martyrologia pochází první dochované zmínky o sv. Vítovi.⁴⁴

Martyrologia vzniklá v pozdějším 7. až 9. století většinou jen doplňovala nebo upravovala předchozí dějinná data, životopisy mučedníků a přidávala stále nové světce. Nejdůležitějším z nich bylo *Usuardovo Martyrologium*, které sloužilo jako předloha pro *Martyrologium Romanum* vydané papežem Řehořem XIII. po Tridentském koncilu roku 1584. Roku 1969 byla ustanovena jeho reforma papežem Pavlem VI. Definitivně upravené a schválené vyšlo roku 2001. Vznikl tak oficiální přehled svatých s datem oslavování jejich svátku a ustálila se i jejich legenda. Dále byli vyškrtnuti svatí⁴⁵, jejichž uctívání nebylo historicky podloženo.⁴⁶

6.0. Šíření svatovítského kultu

Největším centrem a šířitelem kultu sv. Víta se stal bezpochyby německý klášter Corvey. Odtud pochází i pověst z 12. století, která tvrdí, že pohanský bůh Svantovít, uctíváný na ostrově Rujáně, ale třeba i v Pomořanech, nebyl nikým jiným než sv. Vítem. Jeho úctu tam měli v 9. století zanechat právě misionáři z vestfálského kláštera Corvey. Po odchodu křesťanských misionářů se místní obyvatelstvo od křesťanské víry znovu odklonilo. Kult ale zůstal a sv. Vít byl povýšen na jejich boha. Tato pověst je však velmi nejistá a pravděpodobnější je, že tomu bylo právě naopak.

⁴¹ Jan Chlumský, *Vzory křesťanského života*, Třebíč 1991, s. 12.

⁴² <http://catholica.cz/?a=7> vyhledáno dne 11. 4. 2014.

⁴³ Ibidem.

⁴⁴ Viz Kirchbaum (pozn. 2), s. 579.

⁴⁵ Při této poslední reformě byl z „*Martyrologium Romanum*“ odstraněn i Vítův vychovatel Modestus a Vítova chůva Crescencie, jejichž svátek byl do té doby slaven ve stejný den jako svátek sv. Víta. Viz Bláhová (pozn. 3), s. 335.

⁴⁶ <http://catholica.cz/?a=7> vyhledáno dne 11. 4. 2014.

Ve 12. století si mniši z Crovey dělali nároky na Rujánu a touto falešnou legendou, schválenou papežem Hadriánem IV. roku 1155, se své oprávnění pokoušeli podepřít.⁴⁷ Je ovšem pravda, že sv. Vít je dodnes patronem Rujány i Pomořan a že byl na slovanských územích velmi oblíbeným světcem.

Podobná legenda se objevila i na českém území. Podle té se traduje, že sv. Vít nebyl zvolen za patrona pražského chrámu sv. Víta hlavně díky ostatku, který získal darem český kníže Václav, ale spíše proto, aby bylo odstraněno uctívání boha Svantovíta mezi českým lidem. Tento názor však není do 17. století ničím podložen. Objevuje se poprvé ve spise *Vestigium Bohemiae piae* od Albrechta Chanovského. Toto mínění vyvrací František Stejskal, který tvrdí, že Svantovít byl výhradně bohem pobaltských Slovanů a u českých Slovanů není nijak dokázáno, že by byl kdy uctíván.⁴⁸

Zbývá zodpovědět otázku, jak se kult sv. Víta dostal do Čech. Podle Josefa Vašici začal kult sv. Víta pronikat do Čech ještě před svatováclavským obdobím, někdy za dob prvního českého křesťanského panovníka Bořivoje. Spojuje jej s příchodem svatého poustevníka Ivana, který zde za vlády Bořivoje pobýval. Podle legendy byl sv. Ivan synem křesťanského knížete Obodritů Gostomysla, který bojoval v první polovině 9. století proti králi Ludvíku II. Němcovi. Roku 844 byli Odobrité poraženi a jejich kníže Gostomysl padl v boji. Po jeho smrti odešel sv. Ivan do německého kláštera Corvey, odkud byl stejně jako většina jeho bratří vyslán na misijní cestu. V případě sv. Ivana se jednalo o Čechy. Jak již bylo zmíněno výše, mniši z Corveyského kláštera se stali největšími šířiteli kultu sv. Víta v Evropě. Můžeme se tedy domnívat, že sv. Ivan nebyl výjimkou a svým příchodem do Čech tento kult rovněž přinesl s sebou. Skrze sv. Ivana začala také postupně do Čech vstupovat církev saská a to již v druhé polovině 9. století, i když v té době Čechy ještě spadaly pod diecézi Řezenskou.⁴⁹

Nejvíce byl svatovítský kult posílen především díky změnám politické situace. Čechy byly tradičně politicky zaměřené na Bavorsko. Mocenské poměry se však změnily a nastal náhlý vzestup Saska, které se dostalo do popředí. Později, když se saský vévoda Jindřich I. Ptáčník stal králem východofranským, se moc Saska

⁴⁷ Viz Váňa (pozn. 7), s. 89.

⁴⁸ František Stejskal, *Sv. Václav*, Praha 1925, s. 61- 62.

⁴⁹ Josef Vašica, *České literární baroko*, Praha 1938, s. 82- 83.

ještě zvýšila a upevnila.⁵⁰ Díky této události i česká knížata změnila svou politickou orientaci z bavorské na saskou, jejímž předním patronem byl sv. Vít. Tomu by nasvědčovalo i zasvěcení nově zbudované rotundy na Pražském hradě, kterou nechal zasvětit kníže Václav sv. Vítu. Jako patrona si ho vybral jednak díky relikvii⁵¹, kterou získal darem od Jindřicha I. Ptáčníka, ale pravděpodobně také na důkaz toho, že se považoval za součást společnosti křesťanských vládců na úrovni Jindřichových vévodů.⁵² Těmito událostmi se v českých zemích silně prohloubily kořeny svatovítského kultu a obliba tohoto světce začala mezi lidem prudce vzrůstat. Praha a posléze celé Čechy se tak staly jedním z hlavních center šíření svatovítské úcty.

7.0. Ikonografie sv. Víta

Sv. Vít je nejčastěji zobrazován jako mladík nebo dítě se svými atributy. V českém a saském prostředí bývá někdy oděn do hermelínového pláště a v ruce drží říšské železo nebo jablko. Často mívá na hlavě nasazenou čepici, klobouk nebo korunu.

7.1. Samostatné zobrazování

Jedno z nejstarších vyobrazení sv. Víta můžeme nalézt na fresce pocházející z let 847-855 v římské bazilice sv. Klementa. Tam je světec zobrazen zcela bez atributů, jen s přípiskem svého jména.⁵³

Na bývalém městském znaku Mönchengladbach je světec netradičně vyobrazen pouze v rouše a s palmovou ratolestí v ruce [obr. č. 1].

S vyobrazováním svatého Víta s palmovou ratolestí a mečem, jako na nástěnné malbě evangelického kostela v St. Goar, která pochází z roku 1475, se setkáváme jen ojediněle.⁵⁴

V Příbrami na Svaté hoře se na balustrádě schodiště kostela Panny Marie nachází sv. Vít vyobrazený pouze s palmovou ratolestí a knihou v ruce. Socha je dílem Matyáše Hubera a byla vyrobena mezi lety 1699-1701 [obr. č. 2].⁵⁵

⁵⁰ Viz Třeštík (pozn. 8), s. 397.

⁵¹ Tato relikvie mohla být pravděpodobně chápána rovněž jako záruka dohod mezi Jindřichem a Václavem, kterých bylo v té době dosaženo. Ibidem, s. 414.

⁵² Ibidem, s. 405.

⁵³ Viz Kirchbaum (pozn. 2), s. 580.

⁵⁴ Ibidem.

Poměrně často bývá sv. Vít znázorňován s palmovou ratolestí a knihou, na které stojí kohout. Tento výjev nalezneme na barevném dřevorytu v Norimberské kronice sepsané roku 1493 Hartmannem Schedelem [obr. č. 3] nebo jako dřevěnou sochu ve farním kostele sv. Víta v Hirschaid vyrobenou okolo roku 1750.⁵⁶ V českém prostředí je možné tentýž motiv vidět na stříbrné bustě podle návrhu řezbáře Františka Preisse z roku 1699; ta je umístěna na oltáři v kapli sv. Jana Nepomuckého v katedrále sv. Víta.⁵⁷ Nebo v Tachovském kostele Nanebevzetí Panny Marie jako volně stojící sochu od J. Brokoffa vzniklou před rokem 1692 [obr. č. 4]. Zde je světec bez ratolesti, oblečen do oděvu římského vojáka a na hlavě má posazenou korunu.⁵⁸

Kromě kohouta bývá sv. Vít doprovázen havranem, který stojí na knize. Takto je znázorněn na soše od řezbáře Johanna Sasse, která se nalézá v německém klášteře v Corvey [obr. č. 5]. Mučedník třímá v ruce palmovou ratolest a v druhé ruce drží knihu s havranem, nohy mu olizuje lev.⁵⁹

Oblíbené bývá zobrazování světce se svým mučednickým nástrojem, kotlem. A to v několika variantách.

1. Sv. Vít stojí, v jedné ruce drží kotel s rozpáleným olejem a v druhé ruce zpravidla palmovou ratolest. Jak můžeme vidět na obraze z Franků od neznámého malíře kolem roku 1510 [obr. č. 6]⁶⁰ nebo na oltářním křídle, které bylo původně umístěno v kostele sv. Martina v Messkirchu, dnes uloženém v Staatliche Kunsthalle v Karlsruhe [obr. č. 7].⁶¹

2. Sv. Vít je částečně ponořen do kotle s rozžhaveným olejem, jako na olejomalbě pocházející z první poloviny 16. stol. umístěné v kostele sv. Víta v jihoněmeckém Fleinu [obr. č. 8]. Nebo na dřevěné soše ze Švábska, vyrobené v letech 1451-1500, která je dnes umístěná v Kolínském Schnütgen-Museum [obr. č. 9].⁶²

⁵⁵ Viz Poche (pozn. 13), s. 182

⁵⁶ Viz Kirchbaum (pozn. 2), s. 581.

⁵⁷ Viz Burian (pozn. 9), s. 50.

⁵⁸ Viz Poche (pozn. 14), s. 22.

⁵⁹ <http://www.bildindex.de/?+pgesamt:%27vitus%27#|2> vyhledáno dne 16. 3. 2014.

⁶⁰ Viz Tarzia (pozn. 6), s. 364.

⁶¹ http://www.heiligenlexikon.de/BiographienV/Vitus_Veit.htm vyhledáno dne 16. 3. 2014.

⁶² <http://www.bildindex.de/?+pgesamt:%27vitus%27#|2> vyhledáno dne 16. 3. 2014.

V Praze na Karlově mostě se nalézají jedno z častých vyobrazování tohoto světce. Jedná se o sochu od Ferdinanda Maxmiliána Brokoffa vytvořenou roku 1714, na které je stojící sv. Vít s palmovou ratolestí a u nohou má lvy [obr. č. 10].

Na obraze od mistra Theodorika v kapli svatého Kříže na Karlštejně se nachází deskový obraz sv. Víta pocházející z let 1359-1367. Zde je světec oděn do hermelínového pláště, v pravé ruce drží palmovou ratolest a v ruce levé třímá říšské železo [obr. č. 11].

7.2. Nejčastěji zobrazované scény ze života sv. Víta

Zatímco v předchozí kapitole bylo vybráno nejběžnější zobrazování světce jako solitérní postavy s atributy, v této kapitole budou uvedeny nejčastější výjevy ze života sv. Víta. Ve většině případů se jedná o mnohofigurální scény a často je na nich sv. Vít doprovázen svým vychovatelem Modestem a svou chůvou Crescencií. Mezi tyto výjevy patří: 1. Vítův křest, 2. Kárání od otce za pohrdání modlami, 3. Sv. Vít před Valeriánem, 4. Sv. Vít je bit holemi na Valeriánův příkaz, paže prefekta a vykonavatelů trestu usychají, 5. Sv. Vít uzdravuje Valeriána, 6. Pokoušení od Ilasia skrze radovánky, 7. Sv. Vít v ozářené místnosti s anděly, 8. Oslepnutí Vítova otce Ilasia, 9. Ilasius slibuje býka, následně je sv. Vitem uzdraven, 10. Útěk, pták živí sv. Víta na cestě, 11. Sv. Vít uzdravuje syna císaře Diokleciána, 12. Sv. Vít znovu odmítá obětovat modlám, 13. Uvěznění sv. Víta do žaláře, 14. Sv. Vít je ponořen do kotle s vroucím olejem, 15. Sv. Vít je předhozen lvu, 16. Smrt sv. Víta⁶³, 17. Přenesení sv. Víta k řece, 18. Vítovo tělo je hlídáno orly, 19. Florentia pohřbívá sv. Víta.⁶⁴

8.0. Památky zasvěcené sv. Vítu v Čechách

V této kapitole bych se chtěl jen okrajově věnovat památkám zasvěceným sv. Vítu v Čechách a také v Praze, jelikož zde stojí naše největší katedrála s tímto zasvěcením a rovněž proto, že se Praha stala centrem šíření svatovítského kultu nejen po celých Čechách, ale i po okolních zemích. Zcela záměrně vynechávám volně stojící sochy nalézající se v sakrálních stavbách nebo stojící na pomnicích, mostech či budovách a budu se v této kapitole věnovat pouze jednotlivým svatovítským stavbám.

⁶³ Zde se legendy velmi liší. Bližší informace v poznámce č. 28.

⁶⁴ Viz Kirchbaum (pozn. 2), s. 582.

Památkám, které se nachází na území jižních Čech, bude pak věnována samostatná následující kapitola.

8.1. Svatovítské památky v Praze

Bez pochyby nejvýznamnější svatovítskou památkou nacházející se na území České republiky je katedrála sv. Víta na Pražském hradě, která je zasvěcena rovněž sv. Václavovi a sv. Vojtěchovi. Nalézají se zde, mimo mnoha jiných relikvií, i svatovítské ostatky. Tato katedrála se stala místem nejdůležitějších ceremonií českých panovníků, počínaje křtem přes korunovační obřady a svatby po jejich pohřby. Její stavební historie je značně komplikovaná a probíhala po dobu mnoha staletí.

Nejstarší stavbou, která na dnešním místě katedrály stála, byla rotunda⁶⁵ založená českým knížetem Václavem krátce před jeho smrtí.⁶⁶ Z té se nám zachovaly pouze malé fragmenty pod bazilikou, kterou nechal později vystavět Spytihněv II. Výkopy dokazují, že se jednalo o centrální stavbu s kruhovou lodí o průměru zhruba 13 metrů, ze které na všechny čtyři světové strany vybíhaly podkovovité apsidy. Byla postavena z kamenných kvádrů spojených maltou. Josef Cibulka se domníval, že vrchní část byla rozdělena. Na pilířích obíhajících po celém obvodu byl pravděpodobně umístěn ochoz, na němž byly posazeny další pilíře nesoucí klenbu zakončenou lucernou, která osvětlovala interiér [obr. č. 12].⁶⁷ Anežka Merhautová v knize „*Katedrála sv. Víta*“ uvádí, že rotunda vnitřní ochoz zřejmě neměla, neboť by tomu bránily dva hroby před jižní apsidou. Loď byla pravděpodobně zakončena stropem nebo otevřeným krovem.⁶⁸

Roku 1060 na svátek sv. Václava oznámil kníže Spytihněv II., že se rozhodl nechat na místě Václavovy rotundy zbudovat nový, rozměrnější a reprezentativnější kostel.

Po necelém půlroce Spytihněv II. zemřel a počátku stavby se tak zřejmě ani nedočkal. Stavebníkem nové románské baziliky se stal jeho bratr a nástupce Vratislav II. Ten nechal vybudovat trojlodní baziliku s příčnou lodí na západní straně se dvěma hranolovitými věžemi a dvojicí apsidálně zakončených chórů na východní

⁶⁵ Později roku 973 - 976 povýšená na biskupský kostel. Viz Merhautová (pozn. 10), s. 13.

⁶⁶ Ibidem.

⁶⁷ Viz Burian (pozn. 9), s. 9-10.

⁶⁸ Viz Merhautová (pozn. 10), s. 13.

a západní straně. Půdorys do jisté míry ovlivňovalo zachování Svatovítské kapituly přistavěné k původní Václavově rotundě a respektování jižní apsidy s hrobem sv. Václava⁶⁹. Tím byla celá orientace stavby mírně vychýlena oproti původní rotundě [obr. č. 13]. Na západní straně k bazilice ještě přiléhal Biskupský palác. Roku 1094 došlo k vysvěcení hlavního oltáře a po dalších téměř dvě stě padesát let se stavební činnost zúžila převážně na opravy škod způsobených dobýváním hradu a živelnými katastrofami.⁷⁰

Základní kámen svatovítské katedrály byl slavnostně položen Karlem IV. a nově zvoleným arcibiskupem Arnoštem z Pardubic dne 21. listopadu 1344. Této události se mimo jiných účastnil i Karlův bratr Jan Jindřich a otec Jan Lucemburský. Za hlavního stavitele byl určen Matyáš z Arrasu, který byl tehdy do Prahy povolán z Avignonu Karlem IV. Matyáš plánoval postavit ideální typ moderní francouzské katedrály, která by rovněž odkazovala k slavné tradici. Započal stavbu chórem s věncem polygonálních kaplí a vztyčil dvojice pilířů dvou polí kněžiště až do výše triforia.⁷¹ Matyáš roku 1352 zemřel a nad stavbou převzal vedení stavitel Petr Parléř, pocházející ze švábského Gmündu. Ten vystavěl kapli sv. Václava, jižní předsíň (zlatá brána), spodní části Jižní věže a sakristii. Dále dokončil a zaklenul chór, který dal oddělit od stavby tím, že jej nechal zazdít. Rovněž také použil do té doby neobvyklou síťovou klenbu v presbytáři a hvězdicovou klenbu v kapli sv. Václava. Po Parléřově smrti převzali stavbu jeho synové, ti ještě po nějakou dobu pokračovali v otcově započatém díle. Revoluční husitské hnutí však činnost Parléřovské huti zastavilo nadobro.⁷²

K dostavbě katedrály do podoby, kterou dnes známe [obr. č. 14], bylo rozhodnuto až v 19. století. Prvním, kdo se na ní podílel, byl Josef Kranner, který nejdříve započal opravu původní gotické stavby. Po jeho smrti byl předán dozor nad stavbou Josefu Mockerovi. Ten vypracoval nový projekt na dokončení chrámu, který byl vytvořen v rámci purismu podle vzoru klasických dvouvěžových katedrál. Po jeho schválení přistoupil Mocker k budování nové západní části. Josefa Mockera

⁶⁹Viz Merhautová (pozn. 10), s. 16 – 17.

⁷⁰ Viz Burian (pozn. 9), s. 13-14.

⁷¹ Viz Merhautová (pozn. 10), s. 25 – 34.

⁷² Viz Burian (pozn. 9), s. 23 – 26.

vystřídal po jeho smrti Kamil Hilber, kterému se podařilo dovést stavbu do zdárného konce a slavnostního otevření roku 1929.⁷³

Tuchoměřice (Praha západ)

Na návrší nad obcí Tuchoměřice se nachází bývalá jezuitská rezidence s barokním kostelem sv. Víta [obr. č. 15]. Kostel byl postaven v letech 1667 – 1669 pravděpodobně G. Domenicem Orsim, který zde v té době pracoval na stavbě rezidence. Jedná se o jednolodní prostor s obdélníkovým kněžištěm a valenými klenbami.⁷⁴

8.2. Svatovítské památky v Čechách

Bojanov (Chrudim)

V obci Bojanov stojí na náměstíčku vedle fary barokní kostel sv. Víta [obr. č. 16]. Ten byl postaven roku 1730 na místě původního staršího kostela. Jeho stavebníkem byl Josef František Schönfeld. Jedná se o jednolodní kostel s kaplí a sakristií, která přiléhá k presbytáři zakončenému uvnitř do půl kruhu a zvenku trojboce. Presbytář i loď jsou zaklenuty valenou klenbou s výsečemi.⁷⁵

Borovnice (Trutnov)

V této obci, kousek od hlavní silnice, se na místním hřbitově nachází barokní kostel sv. Víta [obr. č. 17], vystavěný v letech 1720 – 1722. Kostel je jednolodní s věží na západním průčelí. K trojboce uzavřenému kněžišti, zaklenutému valeně s výsečemi, přiléhá ze severní strany sakristie. Uvnitř je, kromě jiného vybavení, umístěn hlavní oltář z 18. století s obrazem sv. Víta.⁷⁶

Častolovice (Rychnov na Kněžnou)

V Častolovicích se nachází kostel sv. Víta [obr. č. 18], prvně připomínaný ve 14. století. Ten byl zbourán a na jeho místě vyrostl kostel nový v letech 1770 -1775, jehož stavitelem byl František Kermer. K jedné lodi přiléhá pravoúhlý presbytář uvnitř

⁷³ Viz Burian (pozn. 9), s. 32 – 35.

⁷⁴ Viz Poche (pozn. 14), s. 111.

⁷⁵ Viz Poche (pozn. 11), s. 97.

⁷⁶ Ibidem, s. 109.

zaoblený a zvenku polygonální, který má po straně umístěnou sakristii. Na západním průčelí se tyčí hranolovitá věž. Kostel je zaklenut valenou klenbou.⁷⁷

České Libchavy (Ústí nad Labem)

Naproti obecnímu úřadu v Českých Libchavech je hřbitov, v jehož centru stojí kostel zasvěcený sv. Vítu [obr. č. 19]. Původně gotickému kostelu z druhé poloviny 14. století byla roku 1780 přestavěna loď do barokního stylu. Hlavnímu průčelí dominuje věž vystavěná roku 1840 a roku 1893 ještě zvýšena. Jde o jednodílný plochostropý prostor s obdélníkovým presbytářem zaklenutým křížovou klenbou.⁷⁸

Dobřany (Plzeň jih)

V severozápadním koutu náměstí Tomáše Garrigua Masaryka v Dobřanech byl vybudován v letech 1727 - 1734 plzeňským stavitelem Jakubem Augustonem barokní kostel sv. Víta [obr. č. 20]. Na místě staršího kostela byla postavena centrální oválná stavba s ochozem v přízemí i na patře, zakončena lucernou. Fasáda, střídavě konkávní a konvexní, je zdobena pilastry a lizénami. Uprostřed stavby je umístěn dvojoltář od sochaře Matěje Václava Jäckela, vytvořen v letech 1728 – 1731, zasvěcený sv. Vítovi a sv. Janu Nepomuckému.⁷⁹

Dolní Krupá (Havlíčkův Brod)

První zmínka o kostelu sv. Víta [obr. č. 21] v Dolní Krupě pochází z roku 1307. Na začátku 17. století byl kostel přestavěn a na východní stranu presbytáře přibyla kaple sv. Michala. V letech 1682 – 1684 nechal Jeroným z Löwenfels nově postavit kostel v raně barokním stylu, ke kterému byla roku 1729 dostavěna kaple Panny Marie. Jednodílnému kostelu s trojboce uzavřeným presbytářem, na který navazuje sakristie s dvěma kaplemi, dominuje na západní straně věž s cibulovou bání.⁸⁰

Dyjákovičky (Znojmo)

V severní části obce Dyjákovičky je kousek od silnice umístěn kostel [obr. č. 22], za jehož patrona byl zvolen sv. Vít. První doložené záznamy pocházejí již z roku 1224, presbytář byl postaven až v druhé polovině 14. století. Ve století 16.,

⁷⁷ Viz Poche (pozn. 11), s. 175.

⁷⁸ Ibidem, s. 209.

⁷⁹ Ibidem, s. 274.

⁸⁰ Ibidem, s. 299.

nejspíše kolem roku 1577, přibyla ke kostelu věž a koncem 17. století ještě boční kaple. V 19. století byl kostel obohacen o předsín a schodiště na kůr, rovněž byl vybudován nový vstup na západním průčelí. K jednolodnímu obdélníkovému kostelu s polygonálně ukončeným presbytářem a s kaplí na jižní straně přiléhá na severní straně čtyřboká věž. Na straně jižní je umístěna předsín a schodiště na kůr. Loď je plochostropá a kněžiště je zaklenuto křížovou klenbou.⁸¹

Havlíčková Borová (Havlíčkův Brod)

Kousek za obcí se na místním hřbitově nalézá farní kostel zasvěcený sv. Vítu [obr. č. 23], prvně zmiňovaný již ve 12. století. Původně románský kostelík byl na přelomu 15. a 16. století přestavěn na gotický. Roku 1695 byl opravován a v téže době mu byla přistavěna věž. Jednolodní prostor je plochostropý a na severní straně k němu přiléhá předsínka. Pětiboký presbytář je ukončen jedním polem křížově klenby a na severní straně má přistavěnou sakristii. Na severní straně věže je umístěno schodiště se střílnami.⁸²

Kojetice (Mělník)

První zmínka o kostelu sv. Víta [obr. č. 24] v Kojeticích pochází z roku 1260. Pravděpodobně v druhé polovině 14. století byla kostelu zvýšena věž a v téže době byl vybudován nový presbytář. Obdélníkový jednolodní kostel je zaklenut valenou klenbou s lunetami. Loď má na západní straně hranolovitou věž a ze severní strany k ní přiléhá přístavek. K polygonálně zakončenému presbytáři s křížovou klenbou byla v pozdější době dostavěna čtvercová sakristie.⁸³

Kolín Záblatí (Kolín)

V této části města Kolína v západním cípu Jiráskova náměstí se nachází kostel sv. Víta [obr. č. 25]. Původní gotický kostel zmiňovaný již roku 1352 byl poškozen požárem v roce 1497, opravy se dočkal roku 1513. Během třicetileté války zpustl, roku 1683 byl díky dobročinným příspěvkům znovu obnoven a rozšířen.⁸⁴ Roku 1777 přibyla ke kostelu věž, pravděpodobně postavena J. Jedličkou. Roku 1902 bylo zvýšeno obvodové zdivo a kostel byl vymalován J. Suchým. Na jednolodní plochostropý prostor

⁸¹ Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska*, Praha 1994, s. 434.

⁸² Viz Poche (pozn. 11), s. 362.

⁸³ Viz Poche (pozn. 12), s. 80.

⁸⁴ Viz Mádl (pozn. 19), s. 50.

navazuje obdélníkový presbytář zakončený křížovou klenbou. K presbytáři je připojena na severní straně pravouhlá sakristie rovněž zaklenuta křížovou klenbou. Na západním průčelí je umístěna hranolovitá věž.⁸⁵

Kostelec nad Labem (Mělník)

V jižní části Komenského náměstí v Kostelci nad Labem je umístěn kostel sv. Víta [obr. č. 26]. Nejstarší částí je pozdně gotický presbytář postavený někdy v letech 1485 – 1492. Trojlodí bylo přistavěno počátkem 16. století a znovu renesančně upraveno v letech 1566 – 1567. Další úpravy trojlodí se uskutečnily v 17. a v první polovině 18. století. V druhé polovině 18. století byla dostavěna předsíňka a roku 1829 byla upravena zvonice. Trojlodí i presbytář jsou zaklenuty křížovou žebrovou klenbou. Kněžiště, ke kterému přiléhá sakristie, je zakončeno polygonálně. Na jižní straně trojlodí je obdélníková předsíňka a na straně severní je čtvercová zvonice. Nad průčelím s předsíňkou je štít s volutami.⁸⁶

Kounov (Rakovník)

Přibližně uprostřed návsi v Kounově můžeme nalézt kostel zasvěcený sv. Vítu [obr. č. 27]. Původní gotický kostel byl okolo druhé poloviny 18. století přestavěn do barokního stylu. Jde o jednolodní obdélnou stavbu s polygonálně zakončeným presbytářem, u kterého je na severní straně sakristie. Loď, kněžiště i sakristie jsou plochostropé.⁸⁷

Kvílice (Kladno)

V této obci byl na místním hřbitově v letech 1886 – 1887 vybudován podle plánů R. Štěcha novorománský kostel zasvěcený sv. Vítu [obr. č. 28].⁸⁸ Původní gotický jednolodní kostel s obdélníkovým presbytářem, který stál na románských základech, byl roku 1884 zničen bleskem.⁸⁹ Dnešní kostel je rovněž jednolodní zakončený půlkruhovou apsidou. Na jižní straně lodi je umístěna sakristie a boční vchod s předsíní.⁹⁰

⁸⁵ Viz Poche (pozn. 12), s. 88.

⁸⁶ Ibidem, s. 110.

⁸⁷ Ibidem, s. 120.

⁸⁸ Ibidem, s. 200.

⁸⁹ Anežka Merhautová, *Raně středověká architektura v Čechách*, Praha 1971, s. 150.

⁹⁰ Viz Poche (pozn. 12), s. 200.

Libědice (Chomutov)

Kousek od Libědického zámku je hřbitov, na kterém stojí kostel sv. Víta [obr. č. 29] postavený v letech 1682 – 1694. Původně patřil dolanskému klášteru a později v 18. století pražským karmelitánům. Prostor je jednolodní s bočními kaplemi s obdélníkovým presbytářem a sakristií na severní straně. Na západní straně je umístěná předsíň s křížovou klenbou a čtvercová věž, která se v patře mění na polygonální. Loď je zaklenuta valenou klenbou s lunetami. Uvnitř kostela se nalézá velmi bohatá malířská a sochařská výzdoba.⁹¹

Lipnice nad Sázavou (Havlíčkův Brod)

Pod hradem v Lipnici nad Sázavou se nalézá původně gotický farní kostel sv. Víta [obr. č. 30] prvně zmiňovaný roku 1347. Ten byl roku 1620 buďto nově vybudován, nebo úplně přestavěn. K lodi roku 1700 přibyla nová kaple Panny Marie. Kostel roku 1869 vyhořel, opravy se dočkal roku 1914. Lipnický sv. Vít je jednolodní s polygonálně uzavřeným presbytářem a obdélníkovou sakristií. Západní průčelí je zdobeno barokním štítem. K lodi byla na severní straně přistavěna obdélníková kaple s křížovou klenbou, rovněž polygonálně zakončená.⁹²

Makov (Svitavy)

Vedle základní školy v Makově je umístěn kostel sv. Víta [obr. č. 31]. Pravděpodobně původně románský kostel s přestavěnou věží na konci 18. století je jednolodní plochostropý s předsíňkou na jižní straně. Presbytář, na jehož severní straně je umístěna sakristie, je taktéž plochostropý a zakončený do půlkruhu. Na západní straně stojí čtyřboká věž.⁹³

Mířkov (Domažlice)

Uprostřed návsi v Mířkově stojí kostel zasvěcený sv. Vítu [obr. č. 32]. Ten zřejmě pochází z druhé poloviny 14. století, v 15. století byl přestavěn a následně rozšířen ve století 16. Nakonec byl kostel v 18. století zbarokizován. K jednolodnímu prostoru je přistavěn podlouhlý polygonálně zakončený presbytář, po jehož severní

⁹¹ Viz Poche (pozn. 12), s. 233.

⁹² Ibidem, s. 264-265.

⁹³ Ibidem, s. 339.

straně je umístěna věž. Loď je sklenuta valenou klenbou s lunetami, presbytář je zaklenut křížovou klenbou s žebry.⁹⁴

Morašice (Chrudim)

V Morašicích se na hřbitově nachází kostel zasvěcený sv. Vítu [obr. č. 33]. Původně gotickému kostelu z první poloviny 14. století byla v 18. století přestavěna loď, která byla znovu upravována a zvětšena roku 1878. Jde o jednolodní prostor s trojboce zakončeným presbytářem, vedle kterého je na severní straně věž se sakristií. Loď a sakristie jsou zaklenuty valeně, presbytář je zaklenut kápěmi křížové klenby.⁹⁵

Osečná (Liberec)

V cípu Svatovítského náměstí v Osečné leží kostel zasvěcený sv. Vítu [obr. č. 34]. Tato goticko-renesanční stavba postavena v letech 1565 - 1568 pochází pravděpodobně od B. Serviho. Roku 1619 přibyla na průčelí věž. Na polygonálně zakončený presbytář se sakristií přiléhá halové trojlodí s emporou na severní straně. Na západním průčelí je umístěna čtvercová věž, nahoře ortogonální. Lodě jsou sklenuty křížovou klenbou, tribuna je podklenuta valeně. Presbytář je zakončen valenou klenbou se sítí žeber.⁹⁶

Pelhřimov (Pelhřimov)

Svatovítskému náměstí v Pelhřimově dominuje kostel sv. Víta [obr. č. 35]. Ten byl založen v první polovině 13. století a roku 1614 byl přestavěn. O třicet dva let později vyhořel a následně byl v letech 1739 – 1740 opraven a dostavěn v barokním stylu. V téže době byla zvýšena i věž, která stojí vedle kostela. K dalším úpravám pak došlo ještě v 70. letech 18. století a ve 20. století před a těsně po druhé světové válce. Pelhřimovský sv. Vít je trojlodní s emporou a s polygonálně zakončeným presbytářem, na který navazuje přímo v ose šestiboká sakristie. Hlavní loď a kněžiště jsou zaklenuty křížovou klenbou bez žeber, boční lodě jsou zaklenuty valeně s lunetami.⁹⁷

⁹⁴ Viz Poche (pozn. 12), s. 397.

⁹⁵ Ibidem, s. 420- 421.

⁹⁶ Ibidem, s. 543.

⁹⁷ Viz Poche (pozn. 13), s. 37.

Pavlov (Jihlava)

V obci Pavlov je na návsi umístěn kostel sv. Víta [obr. č. 36]. Původně gotická stavba dokládána listinou z roku 1365, byla v letech 1772 - 1775 přestavěna v barokním duchu, ve kterém se dochovala dodnes.⁹⁸ Kostel je obdélný s oválně zakončeným presbytářem. K lodi přiléhá ze severní strany hranolovitá věž, na západní straně je umístěná předsíňka se vstupem a na straně jižní se nalézá další předsíňka a sakristie.

Pohledy (Svitavy)

V této malé obci se přímo u silnice nalézá drobný kostelík sv. Víta, který byl vystavěn v první polovině 19. století. K obdélníkovému jednolodnímu prostoru zaklenutému valenou klenbou s lunetami přiléhá půlkruhový presbytář. Na jižní straně je umístěn vstup s předsíňkou.⁹⁹

Příchovice (Jablonec nad Nisou)

V Příchovicích byl na návsi přímo naproti hřbitovu vybudován podle návrhu architekta J. Pruvota v letech 1859 – 1862 kostel sv. Víta [obr. č. 37]. Tato trojlodní bazilika byla postavena v novorománském slohu s presbytářem ukončeným zvenku půlkruhově a uvnitř polygonálně. Na presbytář z jižní strany navazuje obdélníková sakristie. Na západním průčelí je umístěna pravouhlá věž se vstupem. K trojlodí zaklenutému křížovou klenbou je z jižní strany přistavěna předsíňka.¹⁰⁰

Radošovice (Benešov)

Ve východní části obce Radošovice se kousek od hlavní silnice nachází kostel sv. Víta [obr. č. 38]. Původní gotický kostel, jenž byl zmiňován již ve 14. století, byl roku 1727 předělán do barokního stylu. Roku 1892 byla zvětšena loď, ke které přibyla téhož roku na západní straně hranolová věž. K obdélníkovému presbytáři zakončenému křížovou klenbou je v ose na východní straně přistavěna pravouhlá sakristie.¹⁰¹

⁹⁸ <http://www.obecpavlov.cz/historie-a-soucasnost/d-1014/p1=52> vyhledáno dne 1. 5. 2014.

⁹⁹ Viz Poche (pozn. 13), s. 118.

¹⁰⁰ Ibidem, s. 186.

¹⁰¹ Ibidem, s. 208.

Sinutec (Louny)

Pár metrů za touto malou vesničkou se nalézá hřbitov, v jehož rohu u zdi stojí drobná kaple sv. Víta [obr. č. 39]. Barokní kaplička postavená pravděpodobně roku 1689 je obdélná s trojbokým závěrem. Na průčelí je umístěný volutovým štít s nikami.¹⁰²

Srbice (Domažlice)

Přibližně půl kilometru za obcí je na návrší umístěn hřbitov s kostelem sv. Víta [obr. č. 40]. Tento románsko-gotický kostel vystavěný někdy v první polovině 13. století byl v 16. století upravován a byla k němu přistavěna na jižní straně předsíňka. K obdélníkové lodi je připojen na východní straně pravouhlý presbytář, na severní straně je umístěna čtverhranná věž a na straně jižní a západní se nacházejí předsíňky. Loď je plochostropá, presbytář je sklenut křížovou klenbou s žebry.¹⁰³

Trstěnice (Cheb)

V Trstěnicích přímo na návsi stojí kostel sv. Víta, založený možná již v době okolo roku 1200, prvně však zmiňovaný až roku 1384. Trstěnický sv. Vít byl prvně zvětšen roku 1660, k dalšímu rozšíření došlo o sedmáct let později. Dnešní barokní podobu získal kostel po přestavbě v letech 1774 – 1777, kterou provedl hrabě Zikmund z Haimhausenu. Jde o jednolodní prostor s tribunou, obdélným presbytářem a věží se sakristií. Loď a presbytář jsou sklenuty plackami.¹⁰⁴

Újezd u Chocně (Ústí nad Orlicí)

Kostel sv. Víta [obr. č. 41] je umístěn společně se hřbitovem na návsi v Újezdu u Chocně. Původní gotická stavba padla za obět' požárům, které ves zasáhly v roce 1676 a 1738. Nový kostel byl vybudován roku 1748 a v 18. a 19. století rekonstruován. K obdélníkové lodi s pravouhlým presbytářem, ke kterému přiléhá v ose sakristie, přibyla roku 1860 z jižní strany předsíňka a na západní straně roku 1874 věž. Loď i presbytář jsou plochostropé.¹⁰⁵

¹⁰² Ibidem, s. 316.

¹⁰³ Viz Poche (pozn. 13), s. 393.

¹⁰⁴ Viz Poche (pozn. 14), s. 82.

¹⁰⁵ Ibidem, s. 138.

Útvina (Karlovy Vary)

Kousek za obcí na místním hřbitově stojí kostel sv. Víta [obr. č. 42]. Původní gotický kostel zmiňovaný již v polovině 14. století byl roku 1706 přestavěn v barokním slohu. Následně znovu zrekonstruován po požáru, který jej zachvátil roku 1870. V téže době ke kostelu přibyla předsíňka. K jednolodnímu prostoru je připojen trojboce ukončený presbytář, po jehož severní straně stojí věž, pod kterou je umístěna sakristie. Na jižní a západní straně jsou předsínky. Loď je plochostropá.¹⁰⁶

Vítov (Kladno)

V této obci se kousek od hlavní silnice nalézá malá kaplička zasvěcená sv. Vítovi. Tato drobná stavba byla vybudována počátkem 19. století na čtvercovém půdorysu a je zakončená střechou se zvoničkou.¹⁰⁷

Zahrádka (Havlíčkův Brod)

Z této zaniklé obce se zachovalo pouze málo budov.¹⁰⁸ Jednou z dochovaných staveb je i kostel sv. Víta [obr. č. 43]. Tento původně románský kostel založený okolo roku 1250 prošel dlouhým stavebním vývojem. Poslední změny na něm byly provedeny roku 1852. Je jednolodní se čtvercovým presbytářem, na jehož severní straně se tyčí pravoúhlá věž se sakristií. Na západní straně je umístěna předsíňka s kruchtou. Průčelí je ukončeno volutovým štítem. Loď je plochostropá, presbytář je zakončen křížovou klenbou.¹⁰⁹

9.0. Svatovítské památky v jižních Čechách

9.1. Český Krumlov (Český Krumlov)

Zcela určitě největší a nejvýznamnější svatovítskou památkou nalézající se na jihu Čech je kostel sv. Víta v Českém Krumlově [obr. č. 44]. Vznik města se datuje do druhé poloviny 13. století, poprvé je zmíněno v listině z roku 1274 a patřilo rodu Vítkovců.¹¹⁰ Po vymření krumlovské větve Vítkovců roku 1302 město získal

¹⁰⁶ Ibidem, s. 161.

¹⁰⁷ Viz Poche (pozn. 14), s. 241.

¹⁰⁸ Městečko Zahrádka u Ledče nad Sázavou, bylo vystěhováno a zbouráno v souvislosti s výstavbou vodního díla Želivka. <http://www.npu.cz/sights/kostel-zahradka/> vyhledáno dne 1. 5. 2014.

¹⁰⁹ Viz Poche (pozn. 14), s. 325.

¹¹⁰ František Dvořák, *Český Krumlov*, Praha 1948, s. 13.

Jindřich I. z Rožmberka.¹¹¹ Jeho syn Petr I. z Rožmberka nechal založit roku 1309 kostel sv. Víta, který byl dokončen již v první polovině 14. století. Zmiňuje se o něm listina z roku 1347, ve které není bohužel uvedeno nic bližšího o podobě kostela.¹¹²

Město se za vlády Rožmberků rychle rozrůstalo a dosavadní kostel již nevyhovoval ani počtu obyvatel ani dostatečné reprezentaci Rožmberského rodu.¹¹³ V druhé polovině osmdesátých let 14. století Jindřich III. z Rožmberka došel k rozhodnutí založit nový reprezentativnější kostel. Za touto iniciací stál kromě Jindřicha i krumlovský farář a rožmberský kancléř Hostislav z Bílska. Stavba započala kolem roku 1390 na východní straně hřbitova v blízkosti místní fary. Jako první se začalo budovat presbyterium se sakristií. O několik let později došlo k výrazným změnám v koncepci kostela i vedení stavby.¹¹⁴ V té době již bylo obvodové zdivo chóru se sakristií vyvedeno do úrovně záklenků oken a hotová byla i chodbička spojující presbyterium s farou a hlavní severní vstup. Původní kostel byl stále ještě zachován a dál sloužil k liturgickým potřebám.¹¹⁵

Na dostavbu kostela byla uzavřena 22. dubna roku 1407 smlouva, kterou doplňoval plán na zamýšlenou výstavbu¹¹⁶ mezi Hostislavem z Bílska a mistrem Janem, synovcem mistra Staňka. Ve smlouvě bylo rovněž uvedeno, že kněžiště má být zaklenuto po vzoru presbytáře Milevského kostela sv. Jiljí¹¹⁷. Pod vedením mistra Jana byl kostel dostavěn a roku 1439 posvěcen pasovským biskupem Matyášem.¹¹⁸

Kostel byl po svém dokončení za příspěvků členů Rožmberského rodu, řemeslných cechů a bohatých měšťanů postupně vybavován. Na přelomu 15. a 16. století byla v kostele na západní straně vybudována kruchta, na níž se scházeli členové krumlovského literátského bratrstva. Roku 1638 byl kostel rozšiřován, na jeho jižní straně vznikla nová sakristie. V barokní době byla přestavěna kaple Vzkříšení a rovněž přibyla ke kostelu ještě kaple sv. Jana Nepomuckého. Tu nechal na severní straně kostela zbudovat v letech 1725 – 1726 kníže Adam František ze Schwarzenberka

¹¹¹ Ibidem, s. 18.

¹¹² Ibidem, s. 46.

¹¹³ V druhé polovině 14. století byli Rožmberkové nejmocnějším rodem v zemi.

¹¹⁴ Dosavadní stavitel opustil stavbu z doposud neznámých příčin, jednou z možností bylo, že zemřel. Jméno tohoto prvního stavitele se nezachovalo. Viz Pánek (pozn. 20), s. 386.

¹¹⁵ Ibidem.

¹¹⁶ Smlouva dokazuje, že jak stavitel, tak stavebník byl dobře obeznámen s pražskou parlérovskou architekturou. Ibidem.

¹¹⁷ Ibidem.

¹¹⁸ Viz Dvořák (pozn. 110), s. 48.

se svou ženou Eleonorou. Další výrazné změny se kostelu dostalo v letech 1893 – 1894, kdy byla nahrazena barokní cibulovitá věž za věž novogotickou. Ve 20. století v kostele probíhaly převážně opravy a restaurátorské práce. Roku 1936 byl důkladně opraven vnitřek a zařízení kostela. Poslední významnou změnou bylo zřízení kaple sv. Václava v interiéru severní sakristie, jež proběhla roku 1997.¹¹⁹

Jedná se o síňové trojlodí. Hlavní loď odděluje osm štíhlých pilířů spojených vysokou arkádou. Čtyři pilíře osmiboké a čtyři čtyřlísté se střídají v pravidelném rytmu. Boční lodě jsou zaklenuty jednoduchou křížovou klenbou s cihlovými žebry, hlavní loď je zaklenuta síťovou klenbou svatovítského typu s kamennými žebry. Na západní straně je umístěna pozdně gotická kruchta s varhany zaklenutá síťovou klenbou. Pětiboký protáhlý presbytář je zakončen klenbou milevského typu a od hlavní lodi je oddělen decentním vítězným obloukem. Ze severní strany na něj navazuje původní stará sakristie a ze strany jižní sakristie nová, postavená v 17. století. K hlavnímu vstupu, umístěnému na severní straně kostela, přiléhá původně středověká kaple Vzkříšení, později zbarokizovaná a vymalovaná Františkem Janem Prokyšem. Vedle se nalézají barokní kaple sv. Jana Nepomuckého postavena Antonem Erhardem Martinellim. Na západní straně celému kostelu dominuje osmiboká věž.¹²⁰

V presbytáři je umístěn hlavní raně barokní oltář vytvořen v letech 1673 - 1683 J. Worathem¹²¹ [obr. č. 45] a několika dalšími řemeslníky. Ten věnoval kostelu kníže Jan Kristián z Eggenberku se svou manželkou Marií Ernestií ze Schwarzenberku, kteří jsou připomenuti uprostřed oltáře svým erbem. V dolní části se nachází obraz Korunování Panny Marie a nad ním je v nástavci umístěn obraz sv. Víta. Obě tato díla vznikla okolo roku 1683 a pocházejí z ruky rakouského malíře M. Leuthnera. Roku 1897 oltářní obrazy přemaloval J. Krejčík. Na jižní straně kněžiště je nástěnná malba z roku 1781 znázorňující scénu ze života sv. Víta od malíře Jana Václava Tschöppera.¹²²

¹¹⁹ Petr Pavelec, *Kostel sv. Víta*, České Budějovice 1999, s. 3- 5.

¹²⁰ Viz Poche (pozn. 11), s. 223 – 225.

¹²¹ J. Whorath oltář nedokončil, jelikož roku 1680 zemřel. Po jeho smrti oltář dokončili malíři A. Freytag a M. Hübel a pozlacovači J. a P. Anneis. Ibidem, s. 225.

¹²² Ibidem.

9.2. Habří (České Budějovice)

Obec Habří leží přibližně jedenáct kilometrů jihozápadně od Českých Budějovic. První zmínky o vesnici pocházejí z roku 1264.¹²³ Na kopci za vsí, asi kilometr a půl západním směrem, se nalézá zřícenina poutního kostela sv. Víta [obr. č. 46], ze kterého se do dnešní doby zachovala pouze jediná jižní obvodová zeď se třemi gotickými okny. Založení bylo úzce spjato s cisterciáckým klášterem ve Vyšším Brodě, kterému ves Habří patřila od roku 1623. Základní kámen ke stavbě byl položen 20. září roku 1644 vyšebrodským opatem Jiřím Wendschuhem. Kostel byl dostavěný někdy v roce 1647 a byly do něho věnovány tři oltáře. Hlavní oltář byl zasvěcen sv. Vítu a nacházel se na něm obraz z roku 1647 od cisterciáckého řeholníka Jana Negelna. Druhý oltář byl zasvěcený Panně Marii a třetí sv. Josefu.¹²⁴ Loď nebyla nejspíš zaklenutá a její světlost byla 16,8 metru na délku a zhruba 9 metrů na šířku. Vzdálenost vítězného oblouku od podélných stěn ke kněžišti byla 2,3 metry. Presbytář byl asi 9 metrů dlouhý.¹²⁵ Osudné se kostelu, stejně tak jako jiným kostelům té doby, staly josefínské reformy, ve kterých císař Josef II. vydal i dekret o zrušení nadbytečných kostelů a kaplí. Po zavření byly oltáře převezeny do Boršova nad Vltavou. Kostel chátral, roku 1861 se propadla klenba presbytáře a roku 1867 byly strženy zdi, jejichž materiál byl použit na přestavbu nedaleké myslivny.¹²⁶

Ani po letech úcta k tomuto místu úplně nevyprchala. Roku 1884 nechaly ženy z Habří a jeho blízkého okolí pořídit obraz sv. Víta namalovaný farářem Bedřichem Kamarýtem, pro který byla později zřízena kaple. Tu vystavěli hned vedle zříceniny společně obyvatelé Habří a nedalekých Kvítkovic roku 1890. Téhož roku, na svátek sv. Víta, který byl zvolen za jejího patrona, byla kaple slavnostně vysvěcena farářem Bartolomějem Bergrem. Oltář byl věnován vyšebrodským opatem Leopoldem Wackarzem.¹²⁷

¹²³ Ibidem, s. 358.

¹²⁴ Jiří Černý, *Poutní místa českobudějovické diecéze: Milostné obrazy, sochy a místa zvláštní zbožnosti*, Pelhřimov 2013, s. 77.

¹²⁵ Viz Braniš (pozn. 16), s. 59.

¹²⁶ Viz Černý (pozn. 124), s. 77 - 78.

¹²⁷ Ibidem, s. 78.

9.3 Kostelní Radouň (Jindřichův Hradec)

Kostel Radouň je nevelká obec přibližně 9 kilometrů od Jindřichova Hradce, první zmínka o obci pochází z roku 1296 a v té době náležela k Jindřichovu Hradci.¹²⁸

V této vesnici se na místním hřibově nalézá kostel zasvěcený sv. Vítu [obr. č. 47]. První doložená písemnost je z roku 1348, kdy je zmíněn v popisu pražské diecéze. Další zpráva o kostele pochází z 22. prosince 1354, kdy byl do Kostelní Radouň jmenován Jindřichem z Hradce jakýsi farář Matěj. V letech 1360 – 1370 byl dostavěn presbytář. Po husitských nepokojích se kostel přeměnil na Utrakvistický. Od 16. století do něho chodili na bohoslužby i čeští bratři z Jindřichova Hradce, kteří se zde rovněž nechávali pohřbívat. Ještě v roce 1619 zde působil utrakvistický kněz. Po bitvě na Bílé Hoře a návratu ke katolické víře byl kostel přidělen ke kamenickému děkanátu a roku 1642 povýšen na farní.¹²⁹ Roku 1672 byl kostel obnoven a rozšířen hrabětem Františkem Bernardem de la Saga Paradis. Roku 1876 byla loď a věž přestavěna do dnešní novogotické podoby podle plánů Rudolfa Geymüllera.¹³⁰

Hlavní i boční oltáře jsou z 19. století a pocházejí z ruky Jindřichohradeckého řezbáře Jana Šteffala. Oltářní obrazy namaloval děkan Bedřich Kamarýt z Deštné.¹³¹

Jde o jednolodní obdélníkový prostor s pětiboce zakončeným presbytářem, ke kterému ze severní strany přiléhá sakristie. Na západním průčelí je vztyčená čtyřboká věž zakončená jehlancovou střechou. Loď kryje dřevěný zrcadlový strop, presbytář je zaklenut jedním polem křížové klenby s žebry a v závěru je ukončen paprčičí. Sakristie je zaklenuta dvěma poli křížové klenby s žebry.¹³²

9.4. Rudolfov (České Budějovice)

Město Rudolfov leží přibližně pět kilometrů severovýchodně od Českých Budějovic. Historie tohoto města je úzce spjata s těžbou stříbra. První doložená zpráva o osadě pochází z roku 1385, ve které se píše o otevření dolu na stříbro.¹³³ Původní obec se nazývala Velké Hory. Díky vysoké zásobě stříbra byla císařem Rudolfem II. vydána 30. prosince roku 1585 výsadní listina, která povyšovala osadu Velké Hory na hornické

¹²⁸ <http://www.kostelniradouň.cz/index.php?nid=844&lid=cs&oid=50652> vyhledáno den 1. 5. 2014.

¹²⁹ Tomáš Kadlec, Ladislav Holický, *Kostel sv. Víta v Kostelní Radouňi*, Radouň 2007, s. 1- 2.

¹³⁰ Viz Novák (pozn. 18), s. 346.

¹³¹ Viz Poche (pozn. 12), s. 115.

¹³² *Ibidem*.

¹³³ Viz Böhnel (pozn. 21), s. 13 – 15.

město. S tímto povýšením bylo městu, nyní již přejmenovanému na Rudolfovo, uděleno mnoho privilegií.¹³⁴

Ještě před povýšením na město obývali Velké Hory převážně nekatolíci, z nichž největší skupinu tvořili luteráni. Jelikož osada vznikla na pozemcích Českých Budějovic, měli Budějovičtí právo mluvit do velkohorských věcí. Trnem v oku jim byla především výstavba nekatolického kostela [obr. č. 48], kterou se snažili co nejvíce oddálit. Velké Hory měly už v roce 1550 nekatolického kněze, avšak stavba kostela se stále zdržovala. Ani po nařízení krále Ferdinanda I. z roku 1554, který Budějovicím přikázal kostel vystavět, se nic nedělo. Dva roky na to rozhodl horníkem Matyáš Morgenstern, že již déle čekat nebudou a dal pokyn k vystavění kostela. Roku 1556 byl postaven presbytář, stavba trojlodí se však protáhla na dlouhá desetiletí a kostel byl dokončen až roku 1583. Jméno stavitele se do dnešní doby nedochovalo.¹³⁵

Po dobytí a vypálení Rudolfova císařským generálem Buquoyem nastala po roce 1620 společně s opravami i rekatolizace města. Kostel byl v následujících letech obnoven, avšak místo opravy klenby byl v kostele vytvořen dřevěný deskový strop. Rovněž byl chrám přestavěn tak, aby se v něm mohly pořádat katolické bohoslužby. Po těchto úpravách se i určilo jeho zasvěcení, za patrona mu byl zvolen sv. Vít. Údajně se tak stalo proto, že dřívější kostel stál na místě bývalé zahrádky jménem „*Veits-Garten*“ (Vítova zahrádka).¹³⁶ Roku 1765 za faráře P. Irlera se podařilo sehnat peníze potřebné na opravu kostela, který v té době byl ve velmi špatném stavu. Ještě téhož roku začaly stavební práce, byl odstraněn deskový strop a poopravena klenba. Práce probíhaly ještě v roce 1766, kdy byl kostel opraven zvenku.¹³⁷ Od této doby zůstal kostel až dodnes v téměř nezměněném stavu.

K trojlodnímu renesančnímu prostoru přiléhá gotický trojboce zakončený presbytář, který má na severní a jižní straně umístěné přístavby ukončené do půlkruhu. Na průčelí je umístěna hranolovitá věž s hlavním vstupem. Do kostela vedou ještě dva boční vstupy na severní a jižní straně. Trojlodí se dvěma řadami oken je rozděleno třemi páry pilířů. V bočních lodích zaklenutých křížovou hřebínkovou klenbou na pásech se nachází tribuna. Hlavní loď je zaklenuta valeně s výsečemi a maltovými žebry.

¹³⁴ *Ibidem*, s. 57 – 58.

¹³⁵ Viz Böhnel (pozn. 21), s. 30- 33.

¹³⁶ *Ibidem*, s. 140.

¹³⁷ *Ibidem*, s. 296- 271.

Podvěží je zakončeno valeně s výsečemi. Presbytář je sklenut valenou klenbou se sítí maltových žeber a zvenku je podepřen opěrnými pilíři. Boční prostory jsou zaklenuty křížovou klenbou a v závěru konchou.¹³⁸

9.5. Soběslav (Tábor)

O založení nebo zakladateli obce Soběslav nelze nic s jistotou tvrdit, neboť se nedochovaly žádné písemné záznamy. Jen podle jména se dá usuzovat, že zakladatelem původní osady mohl být nejspíš některý z knížat Soběslavů. První dochovaná zmínka o Soběslavi pochází až z roku 1293, v té době již byla ve vlastnictví pánů z Rožmberka, pod jejichž panství město spadalo více než tři sta let.¹³⁹ Soběslav byla ve společném držení Petra, Jošta, Oldřicha a Jana z Rožmberka, kteří o celé panství pečovali společně. Při rozdělování rodových statků v roce 1374 se Soběslav stala majetkem Oldřicha z Rožmberku, za jehož vlády byl vystavěn i špitální kostel sv. Víta [Obr. č. 49]. Ten vznikl někdy v letech 1374 - 1390. První dochovaná zmínka o tomto kostele se nalézají v závěti Oldřicha z Rožmberka, pocházející z roku 1390, ve které Oldřich zajišťoval prostředky na činnost špitálu.¹⁴⁰

Tento kostel umístěný v jihozápadním cípu Soběslavského náměstí měl velmi pohnutou historii. Nedlouho po založení přišlo husitské revoluční hnutí. Kostel bez újmy přežil dobývání Soběslavi roku 1421 i následné požáry v letech 1421 a 1435. Za války však velmi zpustl a později byl přeměněn na seník. K jeho obnově došlo díky sbírkám a zejména díky štědrému daru Doroty z Hobzí v 90. letech 15. století. Petr Vok z Rožmberka odkázal ve své závěti soběslavskému špitálu a sv. Vítu 500 kop grošů. Za primátora Řehoře Smrčky ze Sabinova mohlo na jaře roku 1612 díky tomuto daru dojít k velké opravě.¹⁴¹

18. století se stalo pro kostel osudné. Nejprve kostel v květnu roku 1719 z neznámých příčin vyhořel. Poškození po požáru bylo značné, úplně shořela střecha, rozestoupilo se klenutí a silně bylo poničeno i vybavení. Škody se povedlo velmi brzy napravit hlavně díky žádosti děkana Jakuba Václava Hettiga, zaslané knížeti Adamu Františkovi ze Schwarzenberka, ve které prosil o finanční podporu a materiál. Kníže této žádosti vyhověl. Ve druhé polovině 18. století kostel začal znovu chátrat.

¹³⁸ Viz Poche (pozn. 13), s. 263 – 264.

¹³⁹ Václav Bouška a kol., *600 let města Soběslavi 1390 – 1990*, Soběslav 1990, s. 14 – 15.

¹⁴⁰ Viz Pánek (pozn. 20), s. 383.

¹⁴¹ Viz Lintner (pozn. 22), s. 9 – 14.

Definitivní zánik zapříčinily reformy císaře Josefa II., které kostel úředně zrušily roku 1785. Vybavení bylo rozprodáno. Díky dochovanému inventáři, pocházejícímu z roku 1784, je možno jistit, že se v kostele nalézal hlavní oltář se sochami sv. Víta, sv. Václava a sv. Vojtěcha. Také dva boční oltáře s obrazy sv. Michaela a Panny Marie Bolestné. Dále byly v interiéru umístěné tři obrazy. Na prvním byl výjev Ukřižování Páně, na druhém sv. Doroty a výjev posledního obrazu není znám.¹⁴²

Po zániku koupila kostel obec Soběslav a roku 1790 jej prodala Františku Reitlenerovi, který ho nechal přestavět na obytnou budovu. Od rodiny Reitlenerů v pozdější době odkoupila dům rodina Hesova. O obnovu kostela se snažil již v 90. letech 19. století českobudějovický biskup Jan Valerián Jirsík. Tato snaha se však neshledala s velkou odezvou. Na tu si kostel musel počkat až do roku 1901, kdy jej odkoupil od paní Anny Hesové starosta Josef Mrázek. Téhož roku byl založen spolek pro znovuoobnovení kostela. Tomuto spolku se podařilo díky příspěvkům a především díky děkanovi Janovi Zadražilovi do roku 1935 naspořit potřebnou částku na jeho zrestaurování, které proběhlo v letech 1936 - 1937. Tato rekonstrukce proběhla pod vedením stavitele Františka Kročáka a zahrnovala - odstranění vnitřních a vnějších přístaveb, znovuoobnovení gotických oken a vitráží, překrytí střechy, umístění nového zvonu a spoustu dalších drobnějších úprav. V neposlední řadě také opětovné vybavení interiéru.¹⁴³

Kostel byl nově vybaven hlavním novogotickým oltářem [obr. č. 50], vyrobeným firmou Břetislava Kafky z Červeného Kostelce, na který byly umístěny sochy sv. Víta, sv. Václava a sv. Vojtěcha. Dále byly zhotoveny dva boční barokní oltáře od výše zmiňované firmy. Rovněž byl nazpět umístěn obraz sv. Michaela, který byl po zrušení kostela umístěn v městském muzeu. Obraz Panny Marie pak věnoval do kostela Roman Heřman, který jej namaloval po vzoru Italského malíře Quida Reniho.¹⁴⁴

Kostel je dvoulodní s pětibokým presbytářem, na který na severní straně navazuje sakristie. Osmiboká úzká věž je postavena přímo na vítězném oblouku. Jižní část lodi společně s presbytářem je podepřena opěráky, mezi kterými se nacházejí vysoká gotická okna. Do kostela jsou proraženy dva vstupy jeden ze strany jižní a druhý

¹⁴² Ibidem, s. 17- 22.

¹⁴³ Viz Lintner (pozn. 22), s. 22- 27.

¹⁴⁴ Ibidem, s. 26.

ze západní. V lodi stojí přímo v ose dva pilíře, které jí rozdělují na dvě stejné části. Na pilířích je nesena klenba o třech polích, dvě pole jsou zaklenutá klenbou křížovou a pole nalézající se blíž k presbytáři je zaklenuto klenbou síťovou. Presbytář je zaklenut dvěma poli křížové klenby a paprsčité v závěru. Na západní straně je umístěna zděná hudební kruchta se schodištěm, která je podklenuta valenou klenbou s výsečemi.¹⁴⁵

9.6. Třeboň (Jindřichův Hradec)

Přibližně dva kilometry severně od města Třeboně se nalézají mezi rybníky na místě zvaném Za kopečkem nevelká kaple sv. Víta [obr. č. 51]. K té se váže pověst, že se ve studánce poblíž kdysi vyléčil nějaký člověk ze slepoty. Nejprve na místě dnešní kaple byla zřízena okolo roku 1734 malá dřevěná kaplička, která byla zasvěcena sv. Vítovi.¹⁴⁶ Město Třeboň u ní nechalo roku 1748 postavit poustevnu, kterou postupně obývali jednotliví poustevníci až do josefínských reforem. O výstavbu nové kaple usiloval již roku 1752 třeboňský primátor Vít Zeman. Tuto ideu nakonec uskutečnil až jeho syn Karel, který nechal na vlastní náklady zřídit roku 1761 zděnou kapli.¹⁴⁷ O tom nás spravuje i nápis za oltářem hned vedle dveří do sakristie, na kterém stojí: „*Carolus Zeman fundator. J. F. Pr. 1762, F. Elias I. eremita.*“¹⁴⁸ Kaple byla roku 2000 zrekonstruována a byl na ní umístěn zvon sv. Jiří.¹⁴⁹

Třeboňský sv. Vít je postaven na obdélníkovém půdorysu s půlkruhovou apsidou, na kterou navazuje sakristie. Světlost kaple je 4,97 metru délky a šířky, půlkruhová apsida má 3,8 metru šířku a 2,7 metru hloubku.¹⁵⁰ Stavba je členěna dvojicí nárožních pilastrů. Průčelí je zakončeno trojúhelníkovým štítem s volutami a nikou, za kterým vybíhá úzká zvonice. Vnitřek je sklenut plackou s freskou namalovanou roku 1762 českobudějovickým malířem Františkem Jakubem Prokyšem. Na ní je zobrazen kníže Václav, jak dostává relikvii sv. Víta od saského císaře Jindřicha I. Uvnitř kaple se dále nalézají portálový sloupový oltář, v jehož středu je umístěn obraz sv. Víta a nad ním obraz sv. Barbory. Oba tyto obrazy pocházejí také od F. J. Prokyše.¹⁵¹

¹⁴⁵ Viz Poche (pozn. 13), s. 382.

¹⁴⁶ Jiří Černý, *Poutní místa soběslavska a třeboňska s přílehlou částí dolních Rakous: Milostné obrazy, sochy a místa zvláštní zbožnosti*, Příbram 2009, s. 140.

¹⁴⁷ Viz Černý (pozn. 124), s. 268.

¹⁴⁸ Viz Mareš (pozn. 15), s. 101.

¹⁴⁹ Viz Černý (pozn. 146), s. 140.

¹⁵⁰ Viz Mareš (pozn. 15), s. 102.

¹⁵¹ Viz Poche (pozn. 14), s. 102 – 103.

9.7. Týn nad Vltavou (České Budějovice)

Kousek od náměstí, přibližně 200 metrů směrem na sever, se na místním hřbitově nachází raně barokní kostelík zasvěcený sv. Vítu. Tato nevelká stavba vděčí za svůj vznik morové epidemii, která zachvátila město roku 1680. Mor si v té době vyžádal velké množství obětí na třeboňských občanech. Mrtvých přibývalo a dosavadní hřbitov, který se rozkládal v okolí kostela sv. Jakuba na náměstí, velice rychle přestal svou kapacitou dostačovat. Bylo rozhodnuto o zbudování nového hřbitova kousek za městem, na kterém byl brzy po jeho založení vystavěn nový kostelík [obr. č. 52].¹⁵²

Ten vznikl mezi léty 1681 – 1682. Místní občan Jakub Kubeš, který neměl dědice, odkázal s manželkou svůj statek na výstavbu hřbitovního kostelíku. Kubešův dům však vyhořel a ze sutin se podařilo zachránit pouze 200 zlatých. Tato částka však na stavbu nestačila, a tak byla uspořádána veřejná sbírka, ve které se vybralo 188 zlatých a 21 grošů., na zbytek pak přispěl arcibiskup Jan Fridrich. Stavitel je neznámý, pravděpodobně se jednalo o italského architekta Antonia de Alfieriho, který se těšil u konšelů velké přízni a působil na území Týna nad Vltavou až do roku 1687.¹⁵³

Jedná se o centrální stavbu zaklenutou kopulí s lucernou. Uvnitř je kostelík oválný a zvenku pravouhlý, k lodi přiléhají tři apsidové výběžky ze severní, jižní a východní strany. Na západním průčelí se vstupem jsou po stranách umístěné nízké hranolovité věže. Za vstupem se nalézá předsíňka, která má v patře umístěnou kruchtu. V dnešní kapli se bohužel již nenachází žádné vybavení. Emanuel Peche v knize *Umělecké památky Čech* vydané roku 1982 uvádí, že se v kostelíku nalézal barokní hlavní oltář sv. Víta, pocházející z druhé čtvrtiny 18. století a boční oltář z roku 1710, na kterém byly umístěny sochy.¹⁵⁴

9.8. Zbytiny (Prachatice)

Obec Zbytiny leží přibližně osm kilometrů jižním směrem od města Prachatice. Nejstarší dochovaná písemná zpráva o existenci obce pochází z roku 1388, jedná se o zápis o zbytinském faráři jménem Ondřej. Počátky obce lze spojit s kolonizací okolní krajiny cisterciáckými mnichy ze Zlaté Koruny, kteří zde ve 14. století zakládali nové osady. Václav Starý datuje vznik obce někdy do období mezi roky 1360 – 1388.

¹⁵² Josef Skalář, *Dějiny města Týn nad Vltavou a okolí, díl 2.*, Týn nad Vltavou 1934, s. 163.

¹⁵³ Viz Skalář (pozn. 152), s. 163.

¹⁵⁴ Viz Poche (pozn. 14), s. 122.

V této době zřejmě vznikl i kostel. V roce 1437 připadlo Oldřichu z Rožmberka celé zlatokorunské panství a s ním i obec Zbytiny.¹⁵⁵

Původní kostel nebyl zasvěcen sv. Vítu [obr. č. 53], ale sv. Kateřině. O tomto zasvěcení vypovídá zpráva z roku 1513, ve které prachatická měšťanka Anna Rautlebová odkázala dvě kopy grošů kostelu sv. Kateřiny ve Zbytinách. Po válečných událostech 1618 – 1620 spojených se zákazem nekatolického náboženství, byl kostel zrušen a roku 1624 odešel poslední nekatolický kněz. Zbytiny přestaly být farností a kostel začalo spravovat město Volary. Roku 1702 bylo v obci zřízeno kaplanství a roku 1734 byl kostel opraven. Dne 30. září roku 1738 vypukl ve vesnici požár, při němž shořelo čtyřicet šest domů a velmi těžce byl poškozen i místní kostel. Při obnově byla střecha věže vystavěna v barokním stylu. V té době bylo rovněž změněno zasvěcení kostela ze sv. Kateřiny na sv. Víta.¹⁵⁶ V následujících letech v kostele převážně probíhaly jen opravy spojené s provozem.

Roku 1660 zhotovil pro kostel českokrumlovský dvorní truhlář Vavřinec Keimüller za 90 zl. hlavní oltář s řezaným obrazem sv. Víta od Drkolenského sochaře. Ten se nedochoval, jelikož shořel při požáru roku 1738.¹⁵⁷ Roku 1751 daroval kníže Josef Adam Schwarzenberg do kostela nový hlavní oltář. Tento raně barokní sloupový oltář z roku 1658 vytvořil řezbář J. Woratha a do Zbytin byl dovezen z českokrumlovské zámecké kaple. Na oltáři jsou umístěny sochy sv. Jana Křtitele, sv. Jana Evangelisty, sv. Víta a sv. Václava. Uprostřed je obraz sv. Víta od J. Putze z roku 1752 [obr. č. 54]. Jedná se o mnohofigurální výjev zachycující mučení sv. Víta, který stojí do půl těla nahý v kotli s vroucím olejem. V kostele se ještě nalézají dva boční barokní oltáře sv. Kateřiny a sv. Barbory a jeden rokokový oltář s pietní sochou.¹⁵⁸

Kostel sv. Víta ve Zbytinách je jednolodní s pětibokým presbytářem, ke kterému na jižní straně přiléhá sakristie, do které je umožněn i přístup zvenku. Na západní straně je umístěna věž a vstup s předsíňkou. Na jižní straně lodi se nalézal druhý vstup rovněž s předsíňkou, který je dnes již z venkovní strany zazděný. Presbytář je zaklenut křížovou klenbou, kterou tvoří hrušková žebra. Sakristie je zaklenuta taktéž

¹⁵⁵ Václav Starý, Josef Chaloupka, *Zbytiny 1388 – 1988*, Prachalice 1988, s. 3.

¹⁵⁶ Jaroslav Pulkrábek, *Zbytinský svatý Vít, Vítaný host na Šumavě a v Českém lese podzim 3*, 2013, s. 30 – 31.

¹⁵⁷ Viz Mareš (pozn. 15), s. 378.

¹⁵⁸ Viz Poche (pozn. 14), s. 355.

křížovou klenbou, ale bez žeber. V lodi, zakončené plochým dřevěným stropem, se nalézají nezvyklý dvoupatrový dřevěný kůr s barokními varhany.¹⁵⁹ Loď měří na délku 15,6 metru a na šířku 10,3 metru. Presbytář má 11,4 metru na délku a 6,4 metru na šířku.¹⁶⁰

10.0. Závěr

V prvních kapitolách byl nastíněn život a smrt sv. Víta a jeho dvou společníků. Následně byla zmíněna úcta k tomuto mučedníkovi a šíření jeho kultu v Evropě. Dále pak rozšíření svatovítského kultu díky knížeti Václavovi do Čech a také jen okrajově naznačený politický kontext oné doby. Rovněž zde byly uvedeny nejstarší prameny zmiňující se o tomto světcovi. V následující kapitole jsou uvedeny příklady znázorňování sv. Víta.

Dále se dozvídáme o historii a stavebním vývoji naší nejhlavnější svatovítské památky - katedrála sv. Víta v Praze. V dalších kapitolách informuji o památkách zasvěcených sv. Vítovi v Čechách. Ke každé z nich je vždy zpracována stručná historie, popis a poloha, kde se ona díla nacházejí.

Závěrečná kapitola je poté věnována svatovítským památkám nalézajícím se na území jižních Čech. Zde je rovněž ke každé památce zpracována stavební historie, popis a umístění stavby.

Jak si můžeme povšimnout, tak doba vzniku jednotlivých památek v jižních Čechách je velmi rozdílná, také jejich rozmístění není nijak rovnoměrné. Proto je sledování vývoje kultu sv. Víta v jižních Čechách do značné míry obtížné a spadá zřejmě do doby prvního zakladatele svatovítského kostela na území jižních Čech, Petra z Rožmberka. Je však také možné, že počátek kultu pochází z doby mnohem starší a pravděpodobně se vztahuje buď k samotnému zakladateli rodu Vítkovců Vítku z Prčice, nebo k jeho synům, mezi které později rozdělil jihočeské panství. Jedním z ukazatelů by pak mohla být jejich jména, neboť tři z pěti jeho synů se jmenovali Vítek. Dá se tedy předpokládat, že by k tomuto světcovi mohli mít velice blízko. Toto tvrzení, ale zůstává pouze v rámci hypotéz. Zřejmé je, že první, kdo se z rodové větve

¹⁵⁹ Ibidem, s. 355.

¹⁶⁰ Viz Mareš (pozn. 15), s. 378.

Vítkovců věrohodně postaral o rozvoj svatovítského kultu, byl již zmíněný Petr z Rožmberka, v jehož době vliv i bohatství rodu značně vzrůstalo. Petr na začátku 14. století podstatně rozšiřuje své panství.¹⁶¹ Je tedy možné, že již v této době má být zasvěcení nově vzniklého českokrumlovského kostela chápáno jako snaha o ztotožnění se s mocenským centrem, Prahou.

Ještě více se Rožmberské panství rozrostlo za vlády Petrových synů a jejich bohatství i politická moc se prudce zvýšily. To vedlo k delším návštěvám Prahy spojených s účastí na dvorském a kulturním životě. V Praze ve 14. století vznikaly zcela nové stavební typy budov, se kterými Rožmberkové bezpochyby přicházeli do kontaktu. To se samozřejmě odrazilo i ve výtvarném umění v jižních Čechách té doby, jelikož si s sebou s největší pravděpodobností přední jihočeský rod přivezl inspiraci ke svým stavbám. Podle Vladimíra Denksteina je tento styk mezi Rožmberky a Prahou patrný ve výstavbách dvouloďných kostelů, jakým je i sv. Vít v Soběslavi.¹⁶²

Snaha vyrovnat se Praze je pak asi nejvíce patrná po nástupu Jindřicha III. z Rožmberka do čela rodu. Tento muž se významně účastnil politického dění v českém království a zasahoval do něj. Za jeho vedení se rožmberské panství stalo jakýmsi státem ve státě.¹⁶³ K tomuto postavení bylo třeba vybudovat i dostatečně reprezentativní kostel a tak Jiří započal s výstavbou nového svatovítského kostela v Českém Krumlově. Tento kostel postavený v srdci rožmberského dominia určitě sílu svatovítského kultu v jižních Čechách významně pozvedl.

Na dataci jednotlivých jihočeských staveb je vidět, že úcta k sv. Vítovi nebyla pouze módní záležitostí dané doby, ale že jeho ohlas pozvolna prostupoval staletími. První kostel s tímto zasvěcením se na území jižních Čech objevuje již na počátku 14. století a poslední až roku 1761. Toto tvrzení samozřejmě neplatí pouze pro jižní region, ale samozřejmě pro celé Čechy, ve kterých je rozdíl v době vzniku jednotlivých staveb i více než devět set let.

Porovnáme-li dobu vzniku jihočeských staveb s dobou vzniku staveb na území Čech, dospějeme k tomu, že nejvíce svatovítských kostelů vznikalo ve 14. století. V následujících stoletích se kostely s tímto zasvěcením již nevyskytovaly tak často,

¹⁶¹ Bohumír Němec, *Rožmberkové, životopisná encyklopedie panského rodu*, Praha 2001.

¹⁶² Vladimír Denkstein, František Matouš, *Jihočeská Gotika*, Praha 1953, s. 26 – 28.

¹⁶³ Viz Němec (pozn. 161), s. 35 – 36.

ale přeci jen v jisté míře ano. Ve století 15. byl na území Čech vystavěn pouze jeden a ani století následující nebylo o mnoho přínosnější. V 17. století se na území Čech vyskytly celkem čtyři kostely, z toho dva v jihočeském regionu. Ve století 18. pak vznikly tři kostely nové a jeden přsvěcený. Následně byly vystavěny tři další kostely, jejichž patronem se stal sv. Vít.

V této práci jsem se pokusil nastínit vývoj kultu sv. Víta a vliv tohoto světce na české výtvarné umění. Toto dílo nepovažuji za zcela vyčerpávající studii svatovítského kultu, ale jen jako jakýsi úvod do daného tématu, které by si zasloužilo další bádání.

11.0. Zdroje

Bláhová, Emilie – Konzal, Václava, *Staroslověnské legendy českého původu: Nejstarší kapitoly z dějin česko-ruských kulturních vztahů*, Praha 1976.

Bouška, Václav a kol. *600 let města Soběslavi 1390 – 1990*, Soběslav 1990.

Böhnel, Bedřich, *Dějiny města Rudolfova*, České Budějovice 1956.

Braniš, Josef, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Česko - budějovickém*, Praha 1900.

Buben, Milan M. – Kučera, Rudolf – Kukla, Otakar A., *Svatí spojují národy: portréty evropských světců*, Praha 1995

Burian, Jiří, *Katedrála sv. Víta*, Praha 1975.

Černý, Jiří, *Poutní místa českobudějovické diecéze: Milostné obrazy, sochy a místa zvláštní zbožnosti*, Pelhřimov 2013.

Černý, Jiří, *Poutní místa soběslavska a třeboňska s přilehlou částí dolních Rakous: Milostné obrazy, sochy a místa zvláštní zbožnosti*, Příbram 2009.

Denkstein, Vladimír - Matouš, František, *Jihočeská gotika*, Praha 1953.

Dvořák, František, *Český Krumlov*, Praha 1984.

Chlumský, Jan, *Vzory křesťanského života*, Třebíč 1991.

Kadlec, Tomáš – Holický, Ladislav, *Kostel sv. Víta v Kostelní Radouni*, Radouň 2007.

Kirchbaum, Engelbert, *Lexikon der christlichen Ikonographie*, Rom 1994.

Lintner, Petr, *Pohledy soběslavské: díl druhý*, Soběslav 2010.

Mádl, Karel B., *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Kolínském*, Praha 1897.

Mareš, František – Sedláček, Jan, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Prachatickém*, Praha 1913.

Mareš, František - Sedláček Jan, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Třeboňském*, Praha 1900.

Merhautová, Anežka, *Katedrála sv. Víta: k 650. výročí založení*, Praha 2003.

Merhautová, Anežka, *Raně středověká architektura v Čechách*, Praha 1971.

Němec, Bohumír, *Rožmberkové, životopisná encyklopedie panského rodu*, Praha 2001.

Novák, Josef, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Jindřicho - Hradeckém*, Praha 1901.

Pánek, Jaroslav, *Rožmberkové: rod českých velmožů a jeho cesta dějinami*, České Budějovice 2011.

Pavelec, Petr, *Kostel sv. Víta*, České Budějovice 1999.

Poche, Emanuel, *Umělecké památky Čech. 1, A/J*, Praha 1977.

Poche, Emanuel, *Umělecké památky Čech. 1, K/O*, Praha 1978.

Poche, Emanuel, *Umělecké památky Čech. 1, P/Š*, Praha 1980.

Poche, Emanuel, *Umělecké památky Čech. 1, T/Ž*, Praha 1982.

Pulkrábek, Jaroslav, *Zbytinský sv. Vít, Vítaný host na Šumavě a České lese podzim 3*, 2013.

Ravík, Slavomír, *Velká kniha světců*, Praha 2002.

Samek, Bohumil, *Umělecké památky Moravy a Slezska*, Praha 1994.

Skalář, Josef, *Dějiny města Týn nad Vltavou a okolí, díl 2.*, Týn nad Vltavou 1943.

Starý, Václav - Chaloupka, Josef, *Zbytiny 1388 – 1988*, Prachatice 1988.

Stejskal, František, *Sv. Václav*, Praha 1925.

Tarzia, Antonio (ed.), *Svatí na každý den: historie, spiritualita, umění*, Kostelní Vydří 2009-2010.

Třeštík, Dušan, *Počátky Přemyslovců: Vstup Čechů do dějin (530-935)*, Praha 1997.

Váňa, Zdeněk, *Svět slovanských bohů a démonů*, Praha 1990.

Vašica, Josef, *České literární baroko*, Praha 1938.

Voragine, Jakub de, *Legenda aurea*, Praha 1984

<http://catholica.cz/?a=7>

<http://lekarske.slovniky.cz/pojem/chorea>

<http://www.bildindex.de/?+pgesamt:%27vitus%27#|2>

http://www.heiligenlexikon.de/BiographienV/Vitus_Veit.htm

<http://www.obecpavlov.cz/historie-a-soucasnost/d-1014/p1=52>

<http://www.npu.cz/sights/kostel-zahradka/>

<http://www.kostelniradoun.cz/index.php?nid=844&lid=cs&oid=50652>

12.0. Seznam příloh

1. Městský znak Mönchengladbachu.

[Zdroj: http://www.heiligenlexikon.de/BiographienV/Vitus_Veit.htm vyhledáno dne 16. 3. 2014.]

2. Matyáš Huber, sv. Vít, kamenná socha, 1699 – 1701, Svatá hora, Příbram.

[Zdroj: <http://www.bildindex.de/?+pgesamt:%27vitus%27#|2> vyhledáno dne 16. 3. 2014.]

3. Hartmann Schedel, sv. Vít, dřevoryt, 1493, Norimberská kronika.

[Zdroj: http://www.heiligenlexikon.de/BiographienV/Vitus_Veit.htm vyhledáno dne 16. 3. 2014.]

4. Jan Brokoff, sv. Vít, dřevěná socha, před rokem 1692, kostel Nanebevzetí Panny Marie, Tachov.

[Zdroj: Poche, Emanuel, *Umělecké památky Čech. 1, T/Ž*, Praha 1982, s. 22.]

5. Johannes Sasse, sv. Vít, dřevěná socha, klášter v Corvey.

[Zdroj: <http://www.bildindex.de/?+pgesamt:%27vitus%27#|2> vyhledáno dne 16. 3. 2014.]

6. Anonym, sv. Vít, kolem 1510, olejomalba, Franky.

[Zdroj: Tarzia, Antonio (ed.), *Svatí na každý den: historie, spiritualita, umění*, Kostelní Vydří 2009-2010.]

7. Anonym, sv. Vít, olejomalba, Staatliche Kunsthalle, Karlsruhe.

[Zdroj: http://www.heiligenlexikon.de/BiographienV/Vitus_Veit.htm vyhledáno dne 16. 3. 2014.]

8. Anonym, sv. Vít, olejomalba, první polovina 16. století, kostel sv. Víta, Flein.

[Zdroj: <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Flein-st-veit.jpg> vyhledáno dne 16. 3. 2014.]

9. Anonym, sv. Vít, dřevěná socha, 1451 – 1500, Schnütgen-Museum, Kolín.

[Zdroj: <http://www.bildindex.de/?+pgesamt:%27vitus%27#|2> vyhledáno dne 16. 3. 2014.]

10. Ferdinand Maxmilián Brokoff, sv. Vít, kamenná socha, Karlův most, Praha.

[Zdroj: <http://www.vyletnik.cz/mistopisny-rejstrik/praha/praha-1-centrum-stare-mesto-josefov-mala/8738-socha-sv-vita/> vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

11. Mistr Theodorik, sv. Vít, deskový obraz, 1359 – 1367, kaple sv. Kříže, Karlštejn.

[Zdroj: http://www.heiligenlexikon.de/BiographienV/Vitus_Veit.htm vyhledáno dne 16. 3. 2014.]

12. Řez rotundou sv. Víta na Pražském hradě.

[Zdroj: Třeštík, Dušan, *Počátky Přemyslovců: Vstup Čechů do dějin (530-935)*, Praha 1997, s. 407.]

13. Půdorys baziliky sv. Víta Pražský hrad.

[Zdroj: <http://zhola.com/praha/cz.php?st=katedralasvita> vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

14. Katedrála sv. Víta.

[Zdroj: <http://zhola.com/praha/cz.php?st=katedralasvita> vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

15. Giovanni Domenico Orsi, kostel sv. Víta, 1667- 1669, Tuchoměřice.

[Zdroj: <http://www.tuchomerice.eu/fotografie/soucasne-fotografie/?pageshowing=2> vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

16. Josef František Schönfeld, kostel sv. Víta, 1730, Bojanov.

[Zdroj: <http://www.vyletnik.cz/mistopisny-rejstrik/vychodni-cechy/zelezne-hory-a-chrudimsko/5533-bojanov/> vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

17. Kostel sv. Víta, 1720 – 1722, Borovnice.

[Zdroj: <http://www.turistik.cz/cz/kraje/kralovehradecky-kraj/okres-trutnov/borovnice-okres-trutnov/kategorie/historie-a-umeni/muzea-a-galerie/galerie/ir/files/gallery/14682/50061--c800x600.jpg> vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

18. František Kermer, Kostel sv. Víta, 1770 – 1775, Častolovice.

[Zdroj: <http://hasicicastolovice.webnode.cz/castolovice/> vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

19. Kostel sv. Víta, druhá polovina 14. století, České Libchavy.

[Zdroj: <http://foto.mapy.cz/276992-CESKE-LIBCHAVY-kostel-sv-Vita> vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

20. Jakub Auguston, kostel sv. Víta, 1727 – 1734, Dobřany.

[Zdroj: <http://www.plzenskonakole.cz/cz/cykloprohlidka-povodim-radbuzy--353.htm> vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

21. Kostel sv. Víta, počátek 14. století, Dolní Krupá.

[Zdroj: <http://www.dedictvivysociny.cz/kultura/pamatky-50/cirkevni-3/?id=1186> vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

22. Kostel sv. Víta, 1224, Dyjákovičky.

[Zdroj: <http://www.aspida.cz/dyjakovicky-4655> vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

23. Kostel sv. Víta, 12. století, Havlíčkova Borová.

[Zdroj: <http://www.dedictvivysociny.cz/kultura/pamatky-50/cirkevni-3/?id=1618> vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

24. Kostel sv. Víta, 1260, Kojetice.

[Zdroj: <http://foto.mapy.cz/65117-Kojetice-kostel-sv-Vita> vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

25. Kostel sv. Víta, 1352, Kolín Záblatí.

[Zdroj: <http://foto.mapy.cz/288192-Kolin-kostel-sv-Vita-Mucednika> vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

26. Kostel sv. Víta, 1485 - 1492, Kostelec nad Labem.

[Zdroj: <http://www.projektystavby.cz/reference/> vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

27. Kostel sv. Víta, Kounov.

[Zdroj: <http://www.hrady.cz/?OID=10036> vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

28. R. Štěch, kostel sv. Víta, Kvílice.

[Zdroj: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kvílice_-_Kostel_sv._Víta.JPG vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

29. Kostel sv. Víta, 1682 – 1694, Libědice.

[Zdroj: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Libědice_-_kostel_svatého_Víta.jpg vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

30. Kostel sv. Víta, 1347, Lipnice nad Sázavou.

[Zdroj: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lipnice_nad_Sázavou-kostel_sv._Víta.jpg vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

31. Kostel sv. Víta, Makov.

[Zdroj: <http://www.litomyslsko.cz/index.php?nid=10886&lid=cs&oid=2596675> vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

32. Kostel sv. Víta, druhá polovina 14. století, Mířkov.

[Zdroj: <http://foto.mapy.cz/312149-Mirkov-Kostel-sv-Vita> vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

33. Kostel sv. Víta, první polovina 14. století, Morašovice.

[Zdroj: [http://cs.wikipedia.org/wiki/Morašice_\(okres_Chrudim\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Morašice_(okres_Chrudim)) vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

34. Kostel sv. Víta, 1565 – 1568, Osečná.

[Zdroj: <http://www.liberecky-kraj.cz/dr-cs/7091-kostel-sv-vita-osecna.html> vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

35. Kostel sv. Víta, první polovina 13. století, Pelhřimov.

[Zdroj: http://www.mupe.cz/kostel-sv-vita/g-1103/id_obrazky=1139&typ_sady=1&p1=68 vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

36. Kostel sv. Víta, 1365, Pavlov.

[Zdroj: <http://www.obecpavlov.cz/kostel-sv-vita/g-1072/prehravac=1&p1=68#vfoto>. vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

37. J. Pruvot, kostel sv. Víta 1859 – 1862, Píčovice.

[Zdroj: <http://www.panoramio.com/photo/35322959> vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

38. Kostel sv. Víta, 14. století, Radošovice.

[Zdroj: <http://foto.mapy.cz/30556-Radosovice-kostel-svateho-Vita> vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

39. Kaple sv. Víta, Sinutec.

[Zdroj: <http://www.ceskestredohori.cz/mista/sinutec-kaple-svateho-vita.htm> vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

40. Kostel sv. Víta, první polovina 13. století, Srbice.

[Zdroj: http://www.geocaching.com/geocache/GC1951T_srbice-kostel-sv-vita vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

41. Kostel sv. Víta, Újezd u Chocně.

[Zdroj: <http://www.ujezd-u-chocne.cz/nabidka/kostel-sv-vita.htm> vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

42. Kostel sv. Víta, první polovina 14. století, Úsvita.

[Zdroj: [http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kostel_Sv._Vita,_Útvina\(1\).JPG](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kostel_Sv._Vita,_Útvina(1).JPG) vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

43. Kostel sv. Víta, 1250, Zahrádka.

[Zdroj: <http://www.ledecsko.cz/obce-v-regionu/ledec-nad-sazavou/tipy-na-vylety/zahradka-kostel/> vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

44. Kostel sv. Víta, 1309, Český Krumlov.

[Zdroj: <http://www.joutrip.com/kostel-sv-vita-p410> vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

45. J. Worathe, hlavní oltář sv. Víta, 1673 – 1683, kostel sv. Víta, Český Krumlov.

46. Zřícenina kostelu sv. Víta, Habří.

[Zdroj: http://www.habri.cz/?page_id=10 vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

47. Kostel sv. Víta, Kostelní Radouň.

[Zdroj: <http://www.kostelycz.cz/foto/32radoun.jpg> vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

48. Kostel sv. Víta, Rudolfov.

[Zdroj: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Rudolfov_-_kostel_sv._Vita_2.jpg vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

49. Kostel sv. Víta, 1374 – 1390, Soběslav.

50. Břetislav Kafka, hlavní oltář sv. Víta, 1936 – 1937, kostel sv. Víta, Soběslav.

51. Karel Zeman, kaple sv. Víta, 1761, Třeboň.

[Zdroj: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Třeboň,_kaple_sv._Vita_02.JPG vyhledáno dne 5. 5. 2014.]

52. Kostel sv. Víta, 1681 – 1682, Týn nad Vltavou.

53. Kostel sv. Víta, druhá polovina 14. století, Zbytiny.

54. J. Putze, Obraz sv. Víta, 1752, kostel sv. Víta, Zbytiny.

13.0. Obrazová Příloha

Obr. č. 1 Městský znak Mönchengladbachu

Obr. č. 2 Matyáš Huber, sv. Vít, kamenná socha, 1699 – 1701, Svatá hora, Příbram.

Obr. č. 3 Hartmann Schedel, sv. Vít, dřevoryt, 1493, Norimberská kronika.

Obr. č. 4 Jan Brokoff, sv. Vít, dřevěná socha, před rokem 1692, kostel Nanebevzetí Panny Marie, Tachov.

Obr. č. 5 Johannes Sasse, sv. Vít, dřevěná socha, klášter v Corvey.

Obr. č. 6 Anonym, sv. Vít, kolem 1510, olejomalba, Franky.

Obr. č. 7 Anonym, sv. Vít, olejomalba, Staatliche Kunsthalle, Karlsruhe.

Obr. č. 8 Anonym, sv. Vít, olejomalba, první polovina 16. století, kostel sv. Víta, Flein.

Obr. č. 9 Anonym, sv. Vít, dřevěná socha, 1451 – 1500, Schnütgen-Museum, Kolín.

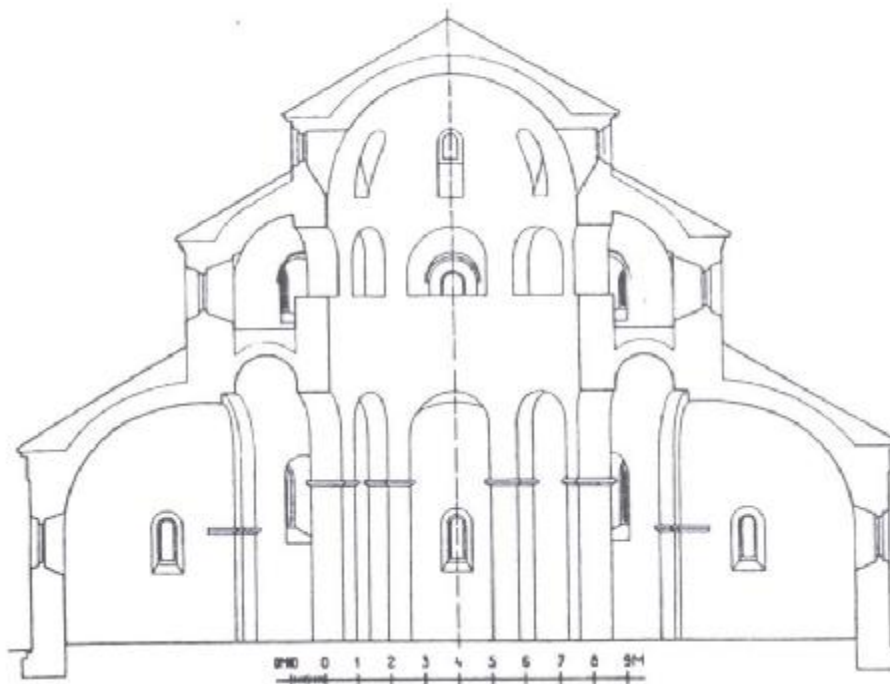
Obr. č. 10 Ferdinand Maxmilián Brokoff, sv. Vít, kamenná socha, Karlův most, Praha.

Obr. č. 11 Mistr Theodorik, sv. Vít, deskový obraz, 1359 – 1367, kaple sv. Kříže, Karlštejn.

Obr. č. 12 Řez rotundou sv. Víta na Pražském hradě.

Obr. č. 13 Půdorys baziliky sv. Vítava Pražský hrad.

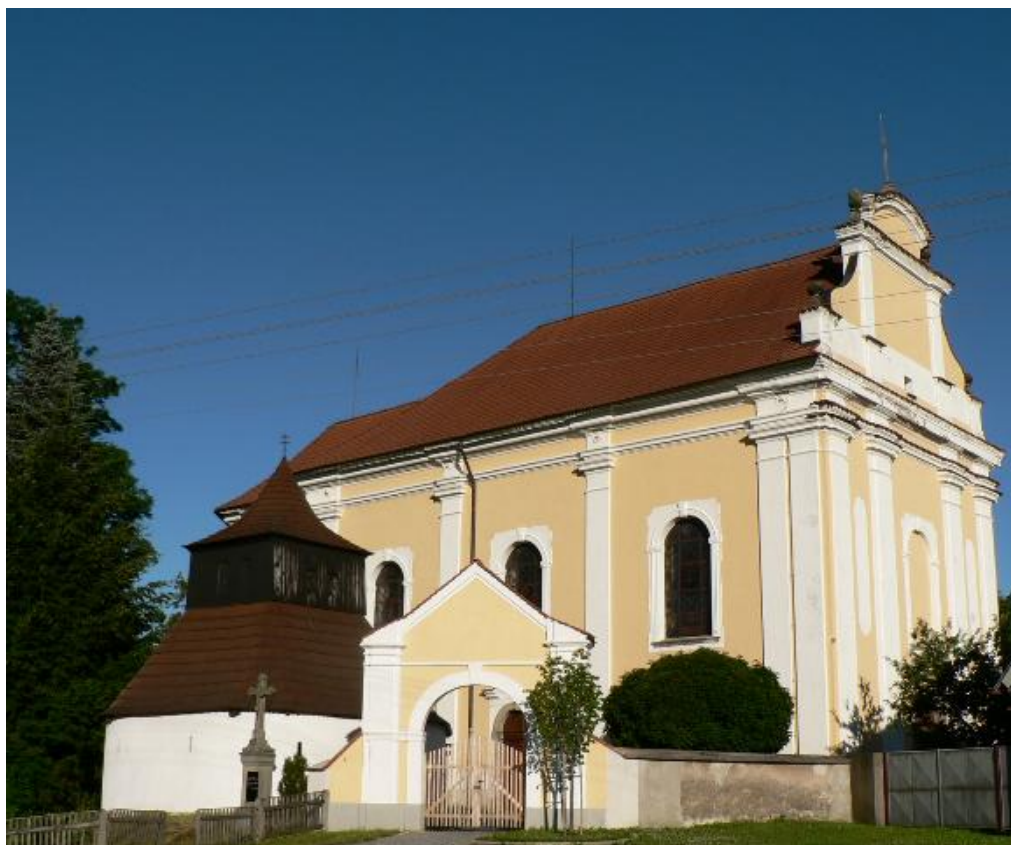
Obr. č. 14 Katedrála sv. Víta.

Obr. č. 15 Giovanni Domenico Orsi, kostel sv. Víta, 1667- 1669, Tuchoměřice.

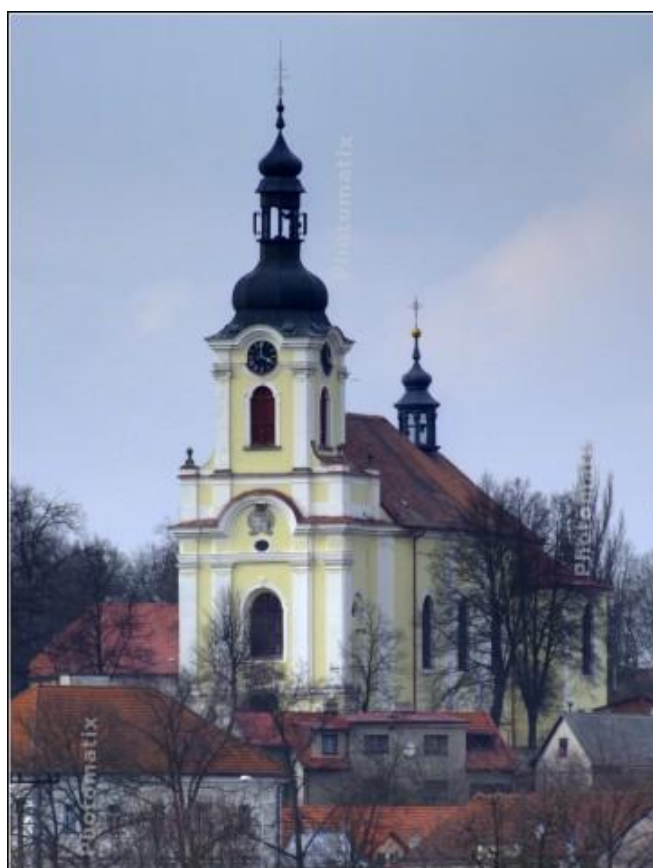
Obr. č. 16 kostel sv. Víta, 1730, Bojanov.

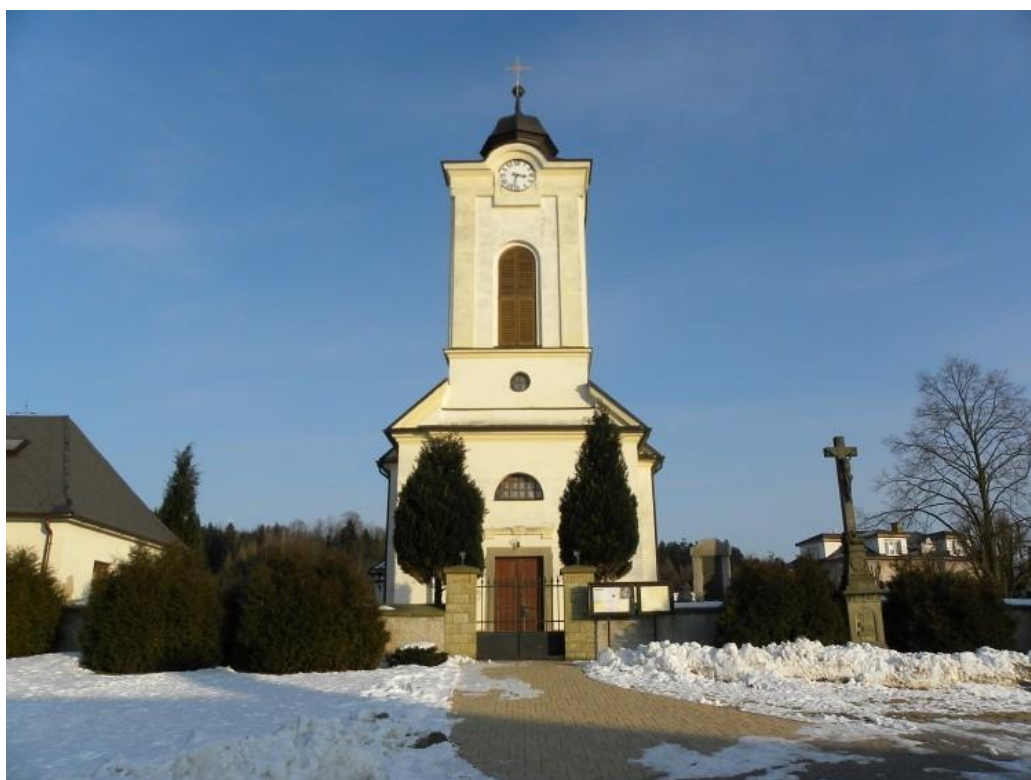
Obr. č 17 Kostel sv. Víta, 1720 – 1722, Borovnice.

Obr. č. 18 František Kermer, Kostel sv. Víta, 1770 – 1775, Častolovice.

Obr. č. 19 Kostel sv. Víta, druhá polovina 14. století, České Libchavy.

Obr. č. 20 Jakub Auguston, kostel sv. Víta, 1727 – 1734, Dobřany.

Obr. č. 21 Kostel sv. Víta, počátek 14. století, Dolní Krupá.

Obr. č. 22 Kostel sv. Víta, 1224, Dyjákovičky.

Obr. č. 23 Kostel sv. Víta, 12. století, Havlíčkova Borová.

Obr. č. 24 Kostel sv. Víta, 1260, Kojetice.

Obr. č. 25 Kostel sv. Víta, 1352, Kolín Záblatí.

Obr. č. 26 Kostel sv. Víta, 1485 - 1492, Kostelec nad Labem.

Obr. č. 27 Kostel sv. Víta, Kounov.

Obr. č. 28 R. Štěch, kostel sv. Víta, Kvílice.

Obr. č. 29 Kostel sv. Víta, 1682 – 1694, Libědice.

Obr. č. 30 Kostel sv. Víta, 1347, Lipnice nad Sázavou.

Obr. č. 31 Kostel sv. Víta, Makov.

Obr. č. 32 Kostel sv. Víta, druhá polovina 14. století, Mířkov.

Obr. č. 33 Kostel sv. Víta, první polovina 14. století, Morašovice.

Obr. č. 34 Kostel sv. Víta, 1565 – 1568, Osečná.

Obr. č. 35 Kostel sv. Víta, První polovina 13. století, Pelhřimov.

Obr. č. 36 Kostel sv. Víta, 1365, Pavlov.

Obr. č. 37 J. Pruvot, kostel sv. Víta 1859 – 1862, Píchovice.

Obr. č. 38 Kostel sv. Víta, 14. století, Radošovice.

Obr. č. 39 Kaple sv. Víta, Sinutec.

Obr. č. 40 Kostel sv. Víta, první polovina 13. století, Srbice.

Obr. č. 41 Kostel sv. Víta, Újezd u Chocně.

Obr. č. 42 Kostel sv. Víta, první polovina 14. století, Úsvita.

Obr. č. 43 Kostel sv. Víta, 1250, Zahrádka.

Obr. č. 44 Kostel sv. Víta, 1309, Český Krumlov.

Obr. č. 45 J. Wrathe, hlavní oltář sv. Víta, 1673 – 1683, kostel sv. Víta, Český Krumlov.

Obr. č. 46 Zřícenina kostelu sv. Víta, Habří.

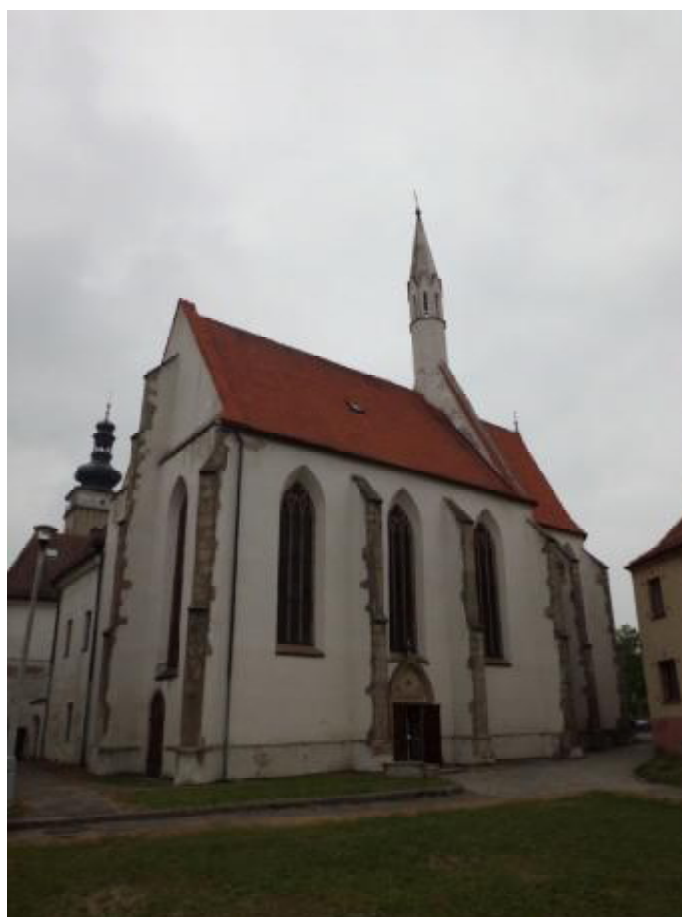
Obr. č 47 Kostel sv. Víta, Kostelní Radouň.

Obr. č. 48 Kostel sv. Víta, Rudolfov.

Obr. č. 49 kostel sv. Víta, 1374 – 1390, Soběslav.

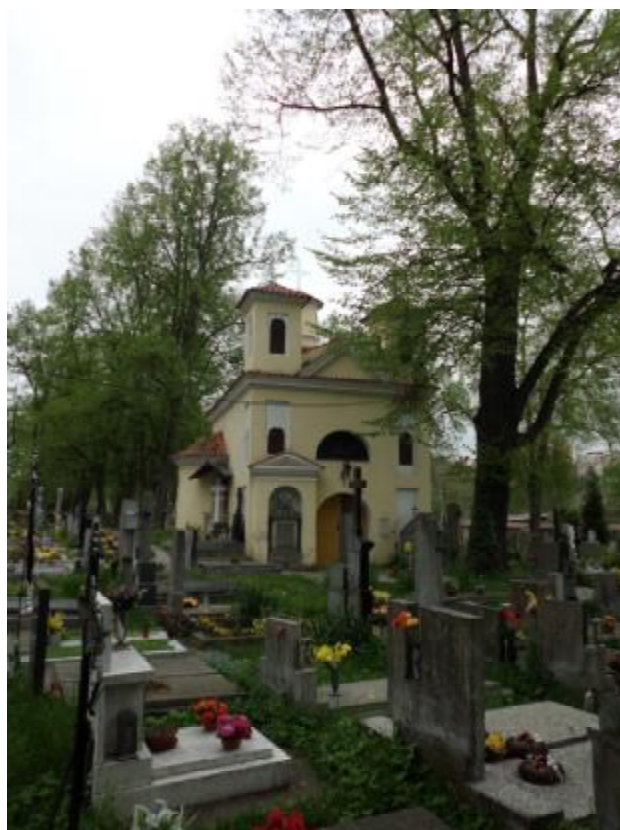
Obr. č. 50 Břetislav Kafka, hlavní oltář sv. Víta, 1936 – 1937, kostel sv. Víta, Soběslav.

Obr. č. 51 Karel Zeman, kaple sv. Víta, 1761, Třeboň.

Obr. č. 52 Kostel sv. Víta, 1681 – 1682, Týn nad Vltavou.

Obr. č. 53 Kostel sv. Víta, druhá polovina 14. století, Zbytiny.

Obr. č. 54 J. Putze, Obraz sv. Víta, 1752, kostel sv. Víta, Zbytiny.

